

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra hudební výchovy

Diplomová práce

Poslech a poslechové činnosti v hodinách hudební výchovy na 2. stupni základní školy

Vypracoval: Bc. Ludmila Čábllová

Vedoucí práce: Mgr. Lucie Mašková

České Budějovice 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích, dne 7. 6. 2023

podpis diplomanta

Poděkování

Tímto děkuji vedoucí své diplomové práce paní Mgr. Lucii Maškové za rady, které mi během psaní diplomové práce udílela a za její vedení semináře Didaktiky hudební výchovy, ze kterého jsem čerpala spoustu poznatků.

Anotace

Diplomová práce Poslech a poslechové činnosti v hudební výchově na 2. stupni základní školy pojednává o problematice poslechů. Poslech je dle kurikula povinnou součástí hodin hudební výchovy. Hlavním cílem práce je vytvořit komplexní přehled nejdůležitějších informací o této aktivitě, který bude sloužit ostatním učitelům, aby dokázali žáky správně motivovat a zvýšit tak u nich zájem o aktivní a uvědomělý poslech hudby. První kapitola se bude zabývat tím, proč je poslech tak důležitý, a jak na nás působí. Druhá kapitola je věnovaná sluchu a sluchovému orgánu. Další problematikou je, jak hudební výchovu, poslech a poslechové činnosti popisuje RVP a kurikulum. V poslední kapitole budu popisovat, jaké vědomosti je třeba mít, aby byl poslech efektivní a co na jednotlivých ukázkách můžeme analyzovat. Výzkumná část bude obsahovat seznam doporučených skladeb pro 7. ročník druhého stupně. Ke každé skladbě budou vytvořené pracovní listy a metodické listy pro učitele. Tyto pracovní listy a aktivity budou zkušeny se žáky 7. ročníku po dobu jednoho školního roku. Pro zjištění efektivnosti nácviku správného poslechu, budou žáci vyplňovat pretest a po výzkumu i posttest.

Klíčová slova:

Poslech, poslechové činnosti, hudební psychologie, muzikoterapie, sluch, sluchový orgán, hudební výchova

Abstract

The diploma thesis Listening and listening activities within Music education at the second grade of primary school deals with the issue of listening. According to the curriculum, listening is a compulsory part of Music education. The main aim of the thesis is to create the comprehensive overview of the most important information about this activity, which will serve other teachers to motivate pupils properly and increase their interest in active and conscious music listening. The first chapter explains why listening is so important and how it affects us. The second chapter is devoted to hearing and hearing organ. Another question is how Music education, listening and listening activities are described by the Curriculum framework and curriculum. The last chapter describes what knowledge we need to make listening effective and what we can analyse within individual demonstrations. The research part contains the list of recommended tracks for 7th class of the second grade. Worksheets and methodological sheets for teachers are created for each composition. These worksheets and activities are tested by pupils during one school year. To find out the effectiveness of practicing proper listening, pupils will fill in the pretest and post-test after the research.

Keywords:

Listening, listening activities, music psychology, music therapy, hearing, hearing organ, Music education

Obsah

1	HUDBA	10
1.1	Hudební psychologie	10
1.2	Působení hudby na člověka podle vývojových stádií	11
1.3	Působení hudby na psychiku člověka	14
1.4	Hudba jako léčebná metoda – Muzikoterapie	15
1.4.1	Metody muzikoterapie	16
2	SLUCHOVÝ ORGÁN A SLUCH	21
2.2	Stavba ucha a cesta zvuku	22
2.3	Psychologická akustika	23
3	HUDEBNÍ VÝCHOVA V SOUČASNÉM POJETÍ	24
3.1	Organizace hodin hudební výchovy	26
3.2	Složky hudební výchovy	27
3.2.1	Hlasový výcvik	28
3.2.2	Intonační a sluchový výcvik	29
3.2.3	Rytmický výcvik	30
3.2.4	Instrumentální složka hudební výchovy	31
3.2.5	Improvizace	32
3.2.6	Hudebně pohybová výchova	33
4	POSLECH HUDBY	34
4.1	Aktivní a pasivní poslech	35

4.2	Poslech hudby v hodinách hudební výchovy	36
4.3	Poslechové činnosti	38
5	VÝZKUM	43
5.2	Doporučené skladby pro 7. ročník	44
5.3	Charakteristika školy a testované třídy	44
5.4	Příprava a průběh výzkumu	46
5.4	Vyhodnocení pretestu a výsledky výzkumu	50
6	METODIKA K PRACOVNÍM LISTŮM	54
6.1	Habanera – Georges Bizet	54
6.2	Naše cesty – Marek Ztracený	57
6.3	Měsíční sonáta 1. věta – Adagio sostenuto - Ludwig van Beethoven	60
6.4	Esmeralda – František Matěj Hilmar	64
6.5	Proč bychom se netěšili – Bedřich Smetana	68
6.6	Čtvero ročních dob (Jaro) – Antonio Vivaldi	71
6.7	Kdyby byl Bavorov	75
	Diskuze	78
	Závěr	80
	Seznam použitých zdrojů	82
	Seznam obrázků	85
	Seznam příloh	87
	Přílohy	88

Úvod

Při výběru tématu pro psaní diplomové práce mě inspirovala praxe na základní škole a mé zkušenosti, které jsem získala za dob studií, kdy jsem vykonávala povinnou školní docházku. Na základní škole jsme měli dle mého názoru výbornou paní učitelku na hudební výchovu, na kterou často vzpomínám. Velice mě velice inspirovala v mém dalším směřování. Její hodiny byly zajímavé, uměla skvěle hrát na klavír a krásně vyprávěla o dějinách hudby a hudebních skladatelích. Jediné, co mi negativně utkvělo v paměti, byl poslech hudebních ukázek, který spočíval v přehrávání skladeb na CD nosiči. Všichni žáci seděli na židlích a poslouchali několikaminutové ukázky, které polovinu žáků bohužel mnohdy nezaujaly. Místo poslechu vyrušovali nebo vykonávali nějaké jiné činnosti. Na konci ukázky následovala vždy jedna a stále stejná otázka – *Líbila se vám skladba?* Na většinu klasických děl byla odpověď „ne“. Neuměli jsme aktivně poslouchat a ukázku jsme společně neanalyzovali. Domnívám se, že ukázka byla příliš dlouhá a my jako žáci základní školy nevěděli, jak hudbu poslouchat, abychom dokázali vyjádřit své pocity a slyšet, co jsme slyšet měli. Tyto podněty mě v době studia nutily přemýšlet, jak tuto činnost pojmout jinak. Důležitou roli pak hrál předmět Didaktika hudební výchovy, kde jsem se zabývali tím, jak by měl být poslech v hodinách hudební výchovy správně realizován.

Poslech hudby je nedílnou součástí hodin hudební výchovy, a tak by mu měl být věnovaný dostatečný čas. Žáci většinou poslouchají skladby pasivně, neví, co mají v hudebních ukázkách poslouchat a nemají tuto aktivitu příliš rádi. Někdy to může být způsobeno i tím, že učitel nemá k poslechovým činnostem kladný vztah nebo na něj nemá dostatečné zkušenosti. Občas se stane, že hudební výchovu učí učitelé, kteří mají jinou aprobaci. Touto prací bych chtěla poukázat na důležitost umět hudbu aktivně poslouchat, umět ji analyzovat a umět popsat pocity, které v nás hudba vyvolává.

Diplomová práce *Poslech a poslechové činnosti v hodinách hudební výchovy na 2. stupni základní školy je určena zejména učitelům hudební výchovy*. Skládá se z teoretické a praktické části. Teoretická část je tvořena čtyřmi kapitolami. První kapitola bude věnovaná vymezení pojmu hudba, působení člověka na jeho psychiku, a oboru, který se touto problematikou zabývá – hudební psychologii. Druhá kapitola se bude zabývat

sluchem a sluchovým ústrojím. Další kapitola bude věnovaná hudební výchově, jednotlivým složkám hudební výchovy a současné podobě tohoto vyučovacího předmětu. Poslední kapitola teoretické části bude pojednávat o tom, jak realizovat poslech v hodinách hudební výchovy. Dále zde bude popsáno, co lze analyzovat při poslechu se žáky v rámci poslechových činností.

Praktická část se bude zabývat konkrétním poslechem skladeb. Pro 7. ročník základní školy bude vytvořen seznam doporučených skladeb. Tento seznam bude tvořit 7 skladeb, ke kterým budou sestavené pracovní a metodické listy. Žáci si budou procvičovat různé poslechové činnosti a aktivity. Pomocí pracovních listů budou žáci analyzovat ukázkou – tempo, dynamiku, hudební nástroje, lidské hlasy, pohyb melodie apod. Pracovní listy budou součástí příloh. Efektivnost výzkumu bude ověřena na základě vstupního pretestu, který budou žáci vyplňovat v září. V červnu vyplní posttest, který uzavře celý výzkumný proces. Cílem výzkumu je zjistit, na jaké úrovni mají žáci konkrétního ročníku poslechové činnosti a zda cíleným procvičováním lze zlepšit jejich poslechové dovednosti.

TEORETICKÁ ČÁST

1 HUDBA

Hudba je všude okolo nás, je stará jako lidstvo samo a provází nás životem od počátku lidstva. Je součástí životů nás všech, a proto se v první kapitola věnuje pojmu hudba, který budeme definovat. Hudbou se dá nazvat ucelený systém zvuků, produkovaných hudebními nástroji nebo lidmi, který působí na smysly člověka s cílem vyvolat estetický dojem v každém z nás. Zkoumáním hudby se zabývá věda, která se nazývá muzikologie.¹

Autoři Fukač J., Tesař S. a Vereš J. ve svém společném díle *Hudební pedagogice* definují hudbu jako: „ ... specifické zvukové struktury (a samozřejmě i soubor všech takovýchto struktur), které se stupněm své organizovanosti, využíváním všech kvalit a parametrů zvukovosti či tónovosti, zvláštní rozprostraněností v čase i v tzv. „tónovém“ prostoru, širokým spektrem svých působností a funkcí, výrazným estetickým působením, často uplatňovanou schopností vystupovat jako umění i dalekosáhlými kooperacemi s jinými aktivitami a životními kontexty liší od jiných (i lidských) zvukových projevů... “²

Hudba je součástí každodenního života, ať chceme nebo ne. Je slyšet v televizi, v obchodních centrech, v reklamách a rádiích. Je také nedílnou součástí sportovních utkání i bohoslužeb. Existuje mnoho míst, která lidé navštěvují s cílem získání hudebního zážitku, jako jsou koncerty, divadla, festivaly, společenské plesy i diskotéky apod.³

1.1 Hudební psychologie

Tématem působení hudby na psychiku člověka a duševními pochody, které v nás hudba vyvolává se zabývá hudební psychologie. Jedná se o vědní disciplínu na pomezí

¹ SCHNIERER, Milan. *Společenské funkce hudby*. Vyd. 1., České Budějovice: Pedagogická fakulta JU České Budějovice, 1995, s. 7-10.

² FUKAČ, Jiří. TESAŘ, Stanislav. VEREŠ, Jozef. *Hudební pedagogika: koncepce a aplikace hudebně výchovných idejí v minulosti a přítomnosti*. Vyd. 1., Brno: Masarykova univerzita, 2000, s. 94.

³ SCHNIERER, Milan. *Společenské funkce hudby*. Vyd. 1., České Budějovice: Pedagogická fakulta JU České Budějovice, 1995, s. 7-10.

psychologie a hudební vědy, která je podřazená psychologii umění. Využívá poznatků z oblasti přírodovědných věd, konkrétně z fyziky a akustiky či z oblasti lékařství, zejména fyziologie, foniatrie. ⁴

Doc. PhDr. Milan Holas, CSc. ve svém *Úvodu do hudební psychologie* uvádí, že hudební psychologie „...se zabývá procesem utváření jednotlivých hudebních schopností a dovedností, jejich diagnostikou a možnostmi jejich efektivního rozvoje v oblasti percepce, apercepce a recepce hudby, v oblasti výkonného hudebního umění a hudební kompozice. Představuje tedy i důležitou výchozí poznatkovou základnu pro systematické řízení hudebních činností v profesionální hudební výchově.“ ⁵

Hlavní cíl této vědní disciplíny je zkoumání lidské psychiky ve vztahu k hudbě, proto využívá poznatků z muzikologie. ⁶ Ke svým výzkumům používá metody pozorování nebo experiment česky pojmenovaný jako pokus. Rozlišujeme dva druhy pozorování: sám sebe – introspekce, pozorování druhé osoby – extrospekce. Introspekce zkoumá duševní pochody osob na základě vzpomínek. Extrospekce je založena na cíleném pozorování pokusné osoby. ⁷

1.2 Působení hudby na člověka podle vývojových stádií

Pokud není člověk ve specializované izolované místnosti, kde je absolutní ticho, tak neustále slyší nějaké zvuky, kterých v současné době stále více přibývá. Vliv na to má rozvoj techniky, nárůst dopravních prostředků i elektrických zařízení, které dnešní populace využívá. Zvuky vyvolané výše uvedenými faktory jsou pro posluchače většinou nepříjemné a nazývají se hluky. Tyto nepříjemné podmínky mohou mít negativní dopady na psychiku člověka, a i na jeho zdraví. Po stránce zdravotní může dojít k poškození

⁴ DUŠEK, Bohumil. *Úvod do hudební psychologie*. Vyd. 1., Plzeň: Pedagogická fakulta v Plzni, 1972, s. 1-7.

⁵ HOLAS, Milan. *Psychologie hudby v profesionální hudební výchově*. Vyd. 3., Praha: Akademie múzických umění v Praze, 1998, s. 15.

⁶ HOLAS, Milan. *Psychologie hudby v profesionální hudební výchově*. Vyd. 3., Praha: Akademie múzických umění v Praze, 1998, s. 15-18.

⁷ DUŠEK, Bohumil. *Úvod do hudební psychologie*. Vyd. 1., Plzeň: Pedagogická fakulta v Plzni, 1972, s. 1-7.

sluchu a sluchového orgánu, pokud je vystavení těmto hlukům dlouhodobějšího charakteru. Po stránce psychické může dlouhodobé vystavení hluku vést ke vzniku neuróz nebo ke změnám chování, jako mohou být projevy rozmrzelosti, stresu, hněvu, až agrese. Tyto závěry vyplývají z vědeckých experimentů psychologa Arlina Bronzafta a kolektivu z roku 2000.⁸

Tak, jako lidé vnímají zvuky, které slyší všude kolem nás, tak i nedobrovolně poslouchají hudbu. Je nedílnou součástí návštěv kaváren, restaurací, obchodů, televizních pořadů a reklam. Ačkoliv některým lidem toto nedobrovolné poslouchání hudby nevadí, v některých to vyvolává nepříjemné pocity, což závisí na tom, jak jsou určití lidé citliví na hluk.⁹

„Citlivost na hluk bývá definována jako vnitřní stav, který zvyšuje stupeň reaktivity na hluk obecně (Job, 1999). Jedná se o stabilní osobnostní rys, který se vyznačuje postoji k širokému rozmezí hluků z okolního prostředí. Je všeobecně známo, že lidé se ve své citlivosti na hluk liší.“¹⁰

Již v prenatálním období, tedy v době, kdy je ještě lidský plod v těle matky, začíná vnímat zvuky, které jsou vytvářeny tělem matky (hlas, zpěv, zvuky vyvolané pohyby těla, zažívacím systémem apod.) a také ty, které pochází z vnějšího prostředí.¹¹

Po narození dítě může preferovat zvuky, které zná z prenatálního vývoje před neznámými. Nejvíce obvykle reaguje na hlas své matky nebo na píseň, kterou mu matka zpívala v prenatálním období. Při slyšení známých zvukových podmětů reaguje novorozenec celkovým zklidněním těla, zpomalením dýchání i srdečního tepu. To je důvod, proč plačtivé dítě je u matky klidnější. Je také prokázáno, že děti matek, které byly v těhotenství pravidelně v hlučném prostředí, nejsou tak citlivé na hluky, a pokud zaznamenají tyto známé rušivé podmínky, přesto klidně spí a lépe při nich usínají. Vědci

⁸ FRANĚK, Marek. *Hudební psychologie*. Vyd. 1., Praha: Univerzita Karlova, 2009, s. 170-174.

⁹ SCHNIERER, Milan. *Společenské funkce hudby*. Vyd. 1., České Budějovice: Pedagogická fakulta JU České Budějovice, 1995, s. 7-10.

¹⁰ FRANĚK, Marek. *Hudební psychologie*. Vyd. 1., Praha: Univerzita Karlova, 2009, s. 198.

¹¹ Tamtéž, s. 127.

ve svých výzkumech dokládají důležitost působení hudby na vyvíjející se plod v prenatalním období. Právě tyto závěry vyplývají ze studie Richarda Parncutta.¹² V raném věku se děti začínají setkávat s hudbou blíže a zahajují výuku na hudební nástroje. Ve školce využívají zejména Orffovy hudební nástroje, na které se doprovází při zpěvu jednoduchých písní.¹³

*„V tomto věku se vlivem biologického zrání a výchovných podnětů rozvíjejí motorický a sluchový analyzátor, zvláště jeho výškové diferenciatní schopnost, která do šesti let vzroste dvojnásobně (Záporožec 1961). Současně se anatomicky utváří i hlasový orgán, sílí hlasivkové svalstvo, tvoření tónů se automatizuje, a tím se upevňují pěvecké dovednosti.“*¹⁴ Tento rozvoj umožňuje dětem zdokonalovat pěvecké dovednosti, naučit se poslouchat hudbu a chápat vokální a instrumentální skladbu. Učí se také vyjadřovat hudbu pohybem.¹⁵

Období 6 – 11 let, tedy mladší školní věk, je ve znamení povinné školní docházky. Následuje období 12 – 15 let nazývané dospíváním nebo také pubescencí. Dospívání je ovlivněno tím, že chlapci dospívají cca o rok později než dívky. Pro tento věk je typický nástup puberty. Z dětí se stávají dospívající mladiství s bouřlivými změnami fyziologického charakteru, které se odrážejí také v jejich psychickém rozpoložení. Další velká změna je příchod mutace u chlapců. V této době roste zájem dětí o poslech hlasité hudby, což je mnohdy na hranici únosnosti. U chlapců jsou oblíbené moderní písně, kterým dominují elektrické kytary, umělecky nejsou příliš náročné. Texty bývají mnohdy vulgární a silácké. Dívky hojně navštěvují základní umělecké školy, hrají na hudební nástroje a vyhledávají písně svých oblíbených interpretů. Oproti chlapcům dívky preferují texty romantické, zamilované, o lásce a o úskalích, které láska přináší. Dospívání a puberta sebou přináší také témata sexuality a erotického cítění, což zesiluje

¹² FRANĚK, Marek. *Hudební psychologie*. Vyd. 1., Praha: Univerzita Karlova, 2009, s. 128.

¹³ Tamtéž, s. 133-140.

¹⁴ SEDLÁK, František. *Psychologie hudebních schopností a dovedností*. Vyd. 1., Praha: Editio Supraphon, 1989, s. 189.

¹⁵ Tamtéž, s. 189-191.

hudební prožitky. Častými tématy písní je motiv lásky, vztah mezi mužem a ženou a do jisté míry to dospívajícím dětem pomáhá svoji sexualitu prožívat a usměrňovat.¹⁶

Patnáctý až dvacátý rok je ukončen tělesný růst a studenti se stávají komplexním dospělým člověkem. Mladý člověk dosahuje zralosti ve všech oblastech – inteligenci, citových projevech i speciálních schopnostech. Po období puberty se ustaluje barva, výška a poloha hlasu. Dospělý jedinec své city a pocity lépe řídí oproti dospívání a nedochází tak k citovým výbuchům. „*Intenzivní citový život nachází svůj obraz v hudbě, která vychází z nejhlubších vrstev psychiky, podněcuje dospívajícího a naplňuje ho erotickými pocity. ... Z psychologického hlediska vytváří tento věk optimální časovou fázi pro působení hudby a ostatních druhů umění.*“¹⁷

1.3 Působení hudby na psychiku člověka

Hudba je považována za jedno z nejemocionálnějších umění. Hudební psychologové uvádí, že emocionální reakce, kterou v nás hudba vyvolává, je spjata s každodenními emocemi, které prožíváme. Dokáže ovlivnit naši náladu, emocionální stav a naše chování. To je důsledek komplexního spojení mezi zvukem a lidskou psychikou. Různé hudební žánry mohou vyvolat různé emocionální stavy a nálady posluchače. Dynamika hudebního tempa a rytmu může mít vliv na energetickou hladinu a náladu jedince. Rychlá a rytmická hudba často vyvolává pocit euforie a zvýšení energie, zatímco pomalá a melancholická hudba přispívá k vyvolání smutku nebo nostalgie. Existuje rovněž zjevný relaxační efekt hudby. K tomu mohou přispět klidné instrumentální skladby nebo zvuky připomínající přírodu. Taková hudba vede k uvolnění stresu a napětí u posluchačů. Hudba dokáže působit také motivačně. Takovou funkci mají písně s inspirativními texty, energetickým rytmem. Sportovci a atleti ji často využívají ke zvýšení své výkonnosti a vytrvalosti během tréninků a soutěží. Hudba má mimo jiné i terapeutický charakter. Cílenou léčebnou metodou a proškoleným terapeutem lze pomocí ní léčit psychické poruchy a celkové duševní zdraví. Praktikována je také při léčbě stresu, úzkostí a depresí.

¹⁶ SEDLÁK, František. *Psychologie hudebních schopností a dovedností*. Vyd. 1., Praha: Editio Supraphon, 1989., s. 191-198.

¹⁷ Tamtéž, s. 198-202.

Hudební terapeut spolupracuje s klienty na dosažení emocionálního a psychického uzdravení prostřednictvím hudby. Poslech hudby vyvolává silné paměťové asociace, což umožňuje písním a melodiím připomínat minulé události a způsobovat nostalgiu. To vytváří hluboký vztah mezi hudbou a lidskou pamětí. Poslech písní má dopad na sociální role v životě jedinců. Sdílení hudebních preferencí může vést k sociální interakci a posilování vztahů mezi lidmi. Koncerty a hudební festivaly vytvářejí společenské zážitky, které ovlivňují psychiku a sociální interakce. Na závěr této podkapitoly lze říci, že hudba má rozmanité a rozsáhlé interakce s psychikou jedince. Je významným faktorem, který ovlivňuje emocionální a psychický stav, a proto je důležité vybírat hudbu, která má pozitivní vliv na psychické zdraví a pohodu každého jedince.¹⁸

1.4 Hudba jako léčebná metoda – Muzikoterapie

Jedná se o léčebnou metodu, která využívá hudební umění k dosažení terapeutických cílů. Pojem muzikoterapie má řecko-latinský původ. Skládá se ze slov *musica* a *therapeia*, což znamená hudba a léčit (či ošetřovat, vzdělávat, cvičit, starat se). Celý název lze tedy přeložit jako léčba hudbou nebo hudební terapie.¹⁹ „Muzikoterapie je vědecká disciplína, která je nedílnou součástí hudebních věd, využívá poznatků hudební psychologie, pedagogiky, hudební akustiky a hudební teorie. Ke svému fungování potřebuje také vědomosti z jiných vědních oborů, což je například psychologie, pedagogika a medicína.“²⁰

V dnešní době je muzikoterapie hojně využívanou terapií po celém světě. Tato disciplína se začala rozvíjet po druhé světové válce, kdy vznikaly první školy a vzdělávací zařízení, které se věnují výuce muzikoterapie.²¹ Tato léčebná metoda si klade za cíl posilovat a znovu nalézat zdraví a psychickou pohodu klientů. Řeší problémy v oblasti fyzického zdraví, řešení skrytých konfliktů, rozvoj a zlepšení komunikačních procesů, sociální

¹⁸ GERLICOVÁ, M. *Muzikoterapie v praxi*. Vyd. 2., Praha: Grada, 2021, s.

¹⁹ KANTOR, J., LIPSKÝ, M., WEBER, J. *Základy muzikoterapie*. Vyd. 1., Praha: Grada, 2009, s. 21-24.

²⁰ FRANĚK, Marek. *Hudební psychologie*. Vyd. 1., Praha: Univerzita Karlova, 2009, s. 198.

²¹ ZELEIOVÁ, J. *Muzikoterapie: východiska, koncepty, principy a praktická aplikace*. Vyd. 1., Praha: Portál, 2007, s. 27-38.

integraci nebo psychosomatické poruchy. Konkrétně může muzikoterapie pomoci lidem, kteří trpí nízkým sebevědomím, psychickými problémy, špatnými komunikačními schopnostmi nebo malou mírou sociální integrace. Tato léčebná metoda probíhá formou individuálních nebo skupinových sezení s muzikoterapeutem, který zvolí vhodnější variantu s ohledem na konkrétního klienta.²²

Při své práci muzikoterapeut s klienty využívá čtyři základní metody, jako je hudební improvizace, hudební interpretace a poslech hudby a kompozice. Postup terapií a užití jednotlivých metod, určuje terapeut na základě potřeb klienta.²³

1.4.1 Metody muzikoterapie

Hudební improvizace

„Latinské improvisus znamená nepředvídatelný, netušený, neočekávaný, nepředpokládaný, nevyzpytatelný (srov. Pražák, Novotný, 1995, s. 578). Hudební improvizací se myslí hra, již nepředchází příprava a očekávají se náhodné konstelace tónů a zvuků v čase a prostoru. Improvizace je prostorem svobody, protože nepředpokládá předepsaný výběr nástroje a vyjadřovacích prostředků.“²⁴

Tato metoda je založena na hudební improvizaci klienta, který si vybere hudební nástroj dle svého uvážení. Není potřeba, aby klient na nějaký hudební nástroj uměl hrát. Muzikoterapeut pečlivě vnímá jeho hudební projev, rytmické útvary, dynamické změny a melodické změny a celkový vývoj hry. Jedná se o metodu, která je vhodná pro klienty, kteří nedokáží o svých pocitech a emocích mluvit. Díky cílené improvizaci dokáže školený muzikoterapeut poznat přání, myšlenky, pocity a pomoci tak najít vhodné cesty a řešení.

25

²² ZELEDIOVÁ, J. *Muzikoterapie: východiska, koncepty, principy a praktická aplikace*. Vyd. 1., Praha: Portál, 2007, s. 38-39.

²³ GERLICOVÁ, M. *Muzikoterapie v praxi*. Vyd. 2., Praha: Grada, 2021, s. 49-56.

²⁴ ZELEDIOVÁ, J. *Muzikoterapie: východiska, koncepty, principy a praktická aplikace*. Vyd.1., Praha: Portál, 2007, s. 104.

²⁵ GERLICOVÁ, M. *Muzikoterapie v praxi*. Vyd.2., Praha: Grada, 2021, s. 49-56.

Techniky, které lze využívat v hudební improvizaci:

- Napodobování – jedná se o techniku, kdy muzikoterapeut opakuje hudební projev klienta.
- Doprovázení – terapeut doprovází klienta na jiný hudební nástroj (akordy, rytmus ...)
- Zrcadlení – technika, která je založena na opakování a předvádění stejných nálad a pocitů, jako vyjadřuje klient.
- Apod...²⁶

Hudba dokáže ovlivnit funkce, jako je srdeční rytmus, dýchání, termoregulaci, krevní tlak, svalový tonus. Muzikoterapie se užívá při zmírnění bolestí, odbourávání strachu a úzkosti, dále při léčbě dlouhodobých léčebných procesech. Své využití má tato léčebná metoda také v oblasti psychoterapie, kde klientům napomáhá s neurózami. Hudba je také komunikační prostředek pro pacienty s poruchami v oblasti mezilidských vztahů. Při správné terapii dokáže měnit chování, myšlení i emoce.²⁷

Hudební interpretace

Tato metoda spočívá v přehrávání slyšeného díla. Jde o pravidelnou a dlouhodobou práci s písňovým materiálem. Jedná se o techniku náročnou na čas a organizaci. Díky této technice se klient získá větší sebevědomí a sebekontrolu.²⁸ Hudební interpretace se užívá často u klientů s tělesným postižením ke zlepšování jemné motoriky, paměťových a komunikačních schopností.²⁹

Metoda komponování

Metoda komponování či tvorba hudby je důležitou součástí muzikoterapie, která využívá hudbu k dosažení terapeutických cílů a zlepšení pohody pacientů. Tato metoda může být

²⁶ GERLICOVÁ, M. *Muzikoterapie v praxi*. Vyd. 2., Praha: Grada, 2021, s. 49-56.

²⁷ ZELEIOVÁ, J. *Muzikoterapie: východiska, koncepty, principy a praktická aplikace*. Vyd. 1., Praha: Portál, 2007, s. s. 158-159.

²⁸ GERLICOVÁ, M. *Muzikoterapie v praxi*. Vyd. 2., Praha: Grada, 2021, s. 53.

²⁹ Tamtéž, s. 53.

použita pro jednotlivce i pro skupiny a může se lišit v závislosti na potřebách klienta a cílech terapie.³⁰

Komponování hudby poskytuje klientům prostor k vyjádření svých emocí, myšlenek a pocitů skrze hudbu. Tímto způsobem mohou vyjádřit to, co slovy nemohou. Muzikoterapeut může pomoci klientům vytvářet hudbu i tehdy, když nemají žádné formální hudební dovednosti. To může zahrnovat použití jednoduchých hudebních nástrojů, zpěv nebo použití elektronických hudebních programů. Terapeut společně s klientem určí téma nebo cíl kompozice. To může být například vyjádření určitého emocionálního stavu, zpracování traumatické události nebo posílení sebevědomí. V některých případech se klienti mohou účastnit komponování hudby ve skupině. Tato spolupráce může posílit pocit společenství a podpory. Kompozice mohou vznikat spontánně během muzikoterapeutického sezení, kdy klient a terapeut společně improvizují hudbu, což umožňuje okamžité vyjádření emocí. Terapeut si může pořizovat záznamy a nahrávky klienta pořízené během muzikoterapie k další reflexi a analýze. To umožňuje sledovat pokrok a změny v emocionálním stavu klienta. Komponování hudby v rámci muzikoterapie může vést ke zlepšení emocionální pohody, snížení stresu, podpoře komunikace a sebeprosazení a mnoha dalším terapeutickým cílům.³¹ Muzikoterapie je flexibilní metoda, která může být přizpůsobena individuálním potřebám klienta. Komponování hudby je jedním z mnoha nástrojů, které muzikoterapeuti využívají k dosažení terapeutických cílů.³²

Metoda poslech hudby

Další metodou, kterou využívá muzikoterapie při své práci je poslech hudby. Jak již bylo zmíněno, hudba dokáže ovlivnit náladu, citové rozpoložení i celkový psychický stav. Při poslechu hudby lidé prožívají city. Intenzita citového vnímání závisí na síle citů, které posluchač prožívá. V případě abnormálně vysoké hladiny prožívání citů během poslechu

³⁰ GERLICOVÁ, M. *Muzikoterapie v praxi*. Vyd. 2., Praha: Grada, 2021 s. 56-59.

³¹ Tamtéž, s. 56-59.

³² Tamtéž, s. 56-59.

hudby může dojít k tělesným fyziologickým projevům (pláč, mrazení v zádech). Citová vnímavost je ovlivněna vnitřním rozpoložením posluchače, a také jeho temperamentovým rysem.³³ Tato metoda se také používá jako forma relaxace, odpočinku ke snížení stresu a napětí. Klienti se učí „vypnout“ a aktivně odpočívat.³⁴ Poslouchaná hudba může být instrumentální nebo vokální a zprostředkována živě i reprodukováně. Cíle, které si tato metoda klade jsou: rozvoj naslouchání, evokace tělesných reakcí, zkoumání myšlenek, navození imaginace a fantazie atd.³⁵

*„Poslech hudby usnadňuje navázání kontaktu (poslech oblíbené hudby klienta), komunikaci a interakci mezi terapeutem a klientem. Pomáhá klientovi začít mluvit o svých potížích a usnadňuje jeho sebereflexi. ... Hudba evokuje vzpomínky, asociace klienta a zpřístupňuje nevědomý materiál.“*³⁶ Možností, jak muzikoterapeut může pracovat s poslechem hudby je velká řada. Jedná se například imaginační poslech, projektivní poslech, percepční poslech nebo podmíněný poslech. Níže jsou blíže popsány variace činností, které může terapeut s klientem v rámci poslechu hudby realizovat:

- Somatický poslech – tento druh poslechu je zaměřený na vnímání vibrací a zvuků. Dochází zde k synchronizaci mezi vibracemi a klientem, vibracemi dojde k rozvibrování určitých částí těla klienta nebo aplikací vibračních vzorců přímo do těla klienta.
- Hudební anestezie – druh poslechu hudby, který se užívá, jako podpora léčby analgetiky a anestetiky. Díky ní lze dosáhnout menší citlivosti na bolest a její redukci.
- Imaginační poslech hudby – navozuje u klientů stavy imaginace a představ. Odvádí ho z běžného stavu vědomí.

³³ DUŠEK, Bohumil. *Úvod do hudební psychologie*. Vyd. 1., Plzeň: Pedagogická fakulta v Plzni, 1972, s. 51-59.

³⁴ ZELEIOVÁ, J. *Muzikoterapie: východiska, koncepty, principy a praktická aplikace*. Vyd. 1., Praha: Portál, 2007, s. 158-159.

³⁵ KANTOR, J., LIPSKÝ, M., WEBER, J. *Základy muzikoterapie*. Vyd. 1., Praha: Grada, 2009, s. 201-202.

³⁶Tamtéž, s. 201-202.

- Stimulační poslech – poslouchaná hudba stimuluje smysly. Dopomáhá klientům k lepší náladě, zvyšovat jejich energetickou hladinu a navázat kontakt s okolím.
- Vzpomínka navozená písní nebo hudbou – klient na základě slyšené hudby si vybavuje své dřívější vzpomínky a události.³⁷

Muzikoterapie ve školství a hudební výchově

Muzikoterapie se užívá i ve školství. Muzikoterapeut může pracovat se žáky v rámci prevence nebo může dětem pomáhat odstranit již vzniklé komplikace. Nejčastěji se jedná o nápravy poruch učení, problémy v oblasti mezilidských vztahů apod. Učitel, který umí pracovat s muzikoterapií, může pomocí muzikoterapie vytvořit ve třídě přátelskou atmosféru a dopomoci žákům k lepším výkonům, přispět tak k radosti z hudby a života celkově.³⁸ Pomocí muzikoterapie může učitel vytvořit lepší klima ve třídě, které je důležité k tomu, aby se žáci cítili dobře a dosahovali dobrých výsledků. K tomu lze dopomoci použitím těchto muzikologických technik například:

- společným zpěvem
- hrou na tělo
- poslechem hudby
- společným nácvikem divadelního představení, zpěvu, vystoupení
- relaxací hudbou³⁹

Tuto léčebnou hudební metodu lze také využít při řešení konfliktů ve třídě. V případě, že je ve třídě nějaký spor, může být žákům nabídnuto možné řešení při použití hudebních nástrojů nebo pohybovým vyjádřením hudby. Žáci mohou případnou agresi projevit například bubnováním, dupáním, křičením. Je ale třeba dát jim jisté limity, pravidla a činnost koordinovat z pozice učitele. Další využití muzikoterapeutických metod je při

³⁷ KANTOR, J., LIPSKÝ, M., WEBER, J. *Základy muzikoterapie*. Vyd. 1., Praha: Grada, 2009, s. 201-205.

³⁸ GERLICOVÁ, M. *Muzikoterapie v praxi*. Vyd. 2., Praha: Grada, 2021, s. 81-89.

³⁹ GERLICOVÁ, M. *Muzikoterapie v praxi*. Vyd. 2., Praha: Grada, 2021, s. 81-89.

rozvíjení empatie (vcítění se). Je přínosné, aby se žáci naučili porozumět emocím druhých osob a pochopit jejich pocity. V hudební výchově, stejně jako v jiných předmětech se může stát, že se žákům příliš nedaří a nebaví je. Cílem hodin hudební výchovy je vyvolávat v dětech radost z hudby a aktivně zapojit co největší počet dětí. Důraz na výkony by měl být spíše v pozadí.⁴⁰

Stejně jako v muzikoterapii, prováděnou odborným terapeutem, i ve školském prostředí lze využívat hudební improvizace. *„Cílem hudební improvizace v hudební výchově je ale především prožitek radosti a úspěchu, účast na společném „muzicírování“, vzájemném naslouchání a sdílení. Pokud děti v hudební výchově tuto příležitost dostanou, otevírají se možnosti pro jejich originální tvorbu a vlastní invenci.“*⁴¹ Předností této metody je zapojení všech žáků ve třídě, tedy i dětí, které nemají hudební vlohy. Další z možností zapojení muzikoterapie je jako součástí relaxačním a odpočinkových chviliek. Pokud máme k dispozici koberec, nejčastější realizace relaxace je v klidové poloze na zemi. Žáci mohou vnímat svůj dech, tlukot srdce nebo poslouchat příjemnou hudbu, často doplněnou zvuky přírody.⁴²

2 SLUCHOVÝ ORGÁN A SLUCH

Sluch, druhý nejdůležitější smysl po zraku, díky kterému dokáže člověk komunikovat s lidmi, naslouchat jim, poslouchat hudbu, orientovat se v prostředí a také díky němu drží rovnováhu. Sluch umožňuje lidem odhalit také nebezpečí v okolí, protože můžou určit odkud zvuk pochází a reagovat na případné hrozby. Další funkcí ucha je chránit citlivé části vnitřního ucha, jako je bubínek, před vniknutím cizích těles a prachem.⁴³

Sluchový orgán dokáže přeměnit zvukové vlny na vibrace, které pak vytváří sluchové vjemy. Akustika využívá pojmy frekvence (počet kmitů za minutu) a akustický tlak, což

⁴⁰ GERLICOVÁ, M. *Muzikoterapie v praxi*. Vyd. 2., Praha: Grada, 2021, s. 81-89.

⁴¹ Tamtéž, s. 88.

⁴² Tamtéž, s. 81-89.

⁴³ Kolektiv autorů. *Lidské tělo: srozumitelný a zevrubný průvodce po strukturách a funkcích lidského organismu*. Vyd. 2., Bratislava: Gemini, 1991, s. 251-271.

jsou veličiny, pomocí kterých se zvukové signály měří. Lidské ucho dokáže vnímat tóny o frekvenci 20 – 20 000 Hz (Hz = jeden kmit za sekundu).⁴⁴ Jednotkou hlasitosti je Bel (B) případně decibel (dB). Václav Syrový, přední odborník na hudební akustiku uvádí, že decibel je „... bezrozměrná logaritmická jednotka používaná v akustice, telekomunikační technice apod. Slouží k vyjádření poměru dvou veličin ve velkém číselném rozsahu.“⁴⁵

Nejnižší mez slyšení se nazývá prahem slyšitelnosti, nejvyšší mez prahem bolestivosti. V případě, že je překročena nejvyšší hranice, může dojít k trvalému poškození sluchu až případné ztrátě sluchu.⁴⁶ Schopnost lidského sluchu může být ovlivněna různými faktory, jako je genetika, věk a expozice hlučného prostředí. Proto je důležité chránit svůj sluch a dbát na jeho zdraví. Sluch člověku umožňuje komunikovat slovy i hudbou, varovat je před nebezpečím a užívat si zvuku kolem nás, což ho činí neocenitelnou součástí našeho každodenního života.⁴⁷

2.2 Stavba ucha a cesta zvuku

Zvuk, který zachytí lidské ucho projde přenosovou cestou nazývanou sluchová dráha. „Zvuková informace prochází v našem uchu postupně různými podobami, od kmitavého pohybu částic vzduchu ve vnějším uchu přes mechanické vibrace převodního systému středního ucha a šíření vln v kapalině vnitřního ucha až po elektrochemické děje ve smyslových buňkách.“⁴⁸

Vnější část ucha (latinsky auris externa) je tvořena ušním boltcem a zvukovým kanálem (meatus acusticum externus). Ušní boltec je na pohled viditelná část, která chrání vstup do zvukovodu a usměrňuje zvuk, který prochází ke zvukovodu. Ten je tvořený chrupavčitými a kostěnými stěnami, ve kterém jsou uloženy mazové žlázy, které

⁴⁴ SYROVÝ, V. *Hudební akustika*. Vyd. 1., Praha: Akademie múzických umění, 2003, s. 46-56.

⁴⁵ SYROVÝ, V. *Malý slovník základních pojmů z hudební akustiky a hudební elektroniky*. Vyd. 1., Praha: Akademie múzických umění, 2001, s. 14.

⁴⁶ ŠPAČEK, A. *Vybrané kapitoly z hudební akustiky*. Vyd. 1., České Budějovice: Ediční středisko PF ČB, 1990, s. 14.

⁴⁷ Kolektiv autorů. *Lidské tělo: srozumitelný a zevrubný průvodce po strukturách a funkcích lidského organismu*. Vyd.2., Bratislava: Gemini, 1991, s. 251-271.

⁴⁸ SYROVÝ, V. *Hudební akustika*. Vyd. 1., Praha: Akademie múzických umění, 2003, s. 46.

produkuje ušní maz.⁴⁹ Zvuk dále pokračuje do části nazývané střední ucho (auris media), která je tvořena bubínkem (membrana tympani) a kůstkami středního ucha (ossicula auditus). Zvuk rozechvívá bubínek. Ten má podobu tenké membrány, která vnímá zvukové vlny a reaguje na ně vibracemi. Tyto vibrace jsou přenášeny do středního ucha, kde jsou tři kůstky nazývané kladívko (malleus), kovadlinka (incus) a třmínek (stapes). Tři kůstky mají za úkol zesílit zvuk a předat ho dále do vnitřního ucha.⁵⁰

Vnitřní ucho (auris interna) obsahuje složitý mechanismus kanálků a buněk, které převádějí mechanické vibrace na elektrické signály. Signály jsou následně přeneseny do mozku, kde jsou zpracovány a interpretovány jako zvuk. Díky tomu můžeme rozlišovat různé tóny, hlasitosti a směry zvuku. Jednotlivé části vnitřního ucha jsou cochlea, spirálový orgán, který obsahuje receptory pro sluch. Cochlea konvertuje zvukové vibrace na elektrické signály, které jsou přenášeny do mozku prostřednictvím sluchového nervu. Další částí je vestibulární aparát, který reguluje rovnováhu a orientaci těla. Poslední částí vnitřního ucha je sluchový nerv (nervus vestibulocochlearis), jedná se o nerv, který přenáší signály z vnitřního ucha do mozku. Vnitřní ucho obsahuje polohové senzory, které pomáhají informovat mozek o poloze hlavy a těla v prostoru a tím udržovat stabilitu a koordinovat pohyby těla.⁵¹

2.3 Psychologická akustika

Hudební akustika je věda, která se zabývá zvukem a jeho vlastnostmi ve vztahu k hudbě. Jejím hlavním zaměřením je zkoumání, jak vzniká hudební zvuk, jakým způsobem se šíří, jak ho dokáže vnímat lidské ucho a jak ovlivňuje prostor, ve kterém je hudba realizována.⁵² „Slovo akustika (z řeckého akustikos = týkající se zvuku, od akuo = slyším) je poměrně mladé. Objevilo se na konci 17. století a jako název speciální vědy bylo použito roku 1802

⁴⁹ Kolektiv autorů. *Lidské tělo: vývoj člověka, jak pracuje lidské tělo, zdraví a nemoc, o duševním zdraví*. Vyd. 2., Praha: Albatros, 1988, s. 28-29.

⁵⁰ Kolektiv autorů. *Lidské tělo: vývoj člověka, jak pracuje lidské tělo, zdraví a nemoc, o duševním zdraví*. Vyd. 2., Praha: Albatros, 1988, s. 28-29.

⁵¹ Kolektiv autorů. *Lidské tělo: vývoj člověka, jak pracuje lidské tělo, zdraví a nemoc, o duševním zdraví*. Vyd. 2., Praha: Albatros, 1988, s. 263-271.

⁵² SYROVÝ, V. *Hudební akustika*. Vyd. 1., Praha: Akademie múzických umění, 2003, s. 72.

německým fyzikem Ernstem Florencem Friedrichem Chladnim (z hodin fyziky si snad vzpomenete na Chladniho obrazce, jež demonstrují tvary a rozložení uzlových čar na kmitajících membránách. Poznatky o jevech, jež tato věda zkoumá, byly ovšem získávány od nepaměti, a to zejména manipulací se zvukovými i hudebními nástroji.“⁵³

Hudební akustiky také zahrnuje zkoumání, jak různé hudební nástroje a lidský hlas vytvářejí zvukové vlny, včetně mechanických vibrací strun, vzduchových sloupců, membrán a dalších součástí nástrojů. Dalším hlediskem je šíření zvuku, tedy analýza, jak se zvukové vlny šíří prostředím. Akustika prostoru pak zkoumá, jak tyto prostory ovlivňují výslednou kvalitu a podobu zvuku. Všechny tyto hlediska pak vyhodnocují stavitelé při stavbě divadel, nahrávacích studií a koncertních sálů, aby dosáhli co nejlepší akustiky.⁵⁴

Psychoakustika také studuje, jak lidský mozek a uši vnímají zvuk. Zabývá se sluchovými vjemy, jako jsou výška tónu, hlasitost a barvou zvuku. Další oblastí je elektroakustika, která zahrnuje vývoj a zlepšování zvukových zařízení, jako jsou mikrofony, reproduktory, sluchátka a další elektronické systémy pro záznam a reprodukci zvuku. Hudební akustika je obor, který využívá poznatky z fyziky, matematiky, psychologie, inženýrství a dalších vědních oborů. Tyto poznatky jsou důležité pro hudebníky, zvukové inženýry, výrobce hudebních nástrojů a všechny, kteří se zabývají produkcí a reprodukcí hudby.⁵⁵

3 HUDEBNÍ VÝCHOVA V SOUČASNÉM POJETÍ

Hudební výchova je nedílnou součástí školního vzdělávacího systému. Vyučuje se v každém ročníku ZŠ, tedy od 1. do 9. třídy v počtu jedna hodina týdně. Žáci se v jednotlivých hodinách učí rozvíjet své hudební schopnosti a dovednosti, uplatňují získané pěvecké dovednosti a návyky při zpěvu, učí se intonačně správně a rytmicky přesně zpívat (jednohlasé i vícehlasé skladby), vytváří hudební doprovody, učí se

⁵³ POLEDŇÁK, Ivan a FUKAČ, Jiří. *Úvod do studia hudební vědy*. 3., (nezměň. 2.) vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. ISBN – 80-244-1257-8, s. 96.

⁵⁴ SYROVÝ, V. *Hudební akustika*. Vyd. 1., Praha: Akademie múzických umění, 2003, s. 72-96.

⁵⁵ POLEDŇÁK, Ivan a FUKAČ, Jiří. *Úvod do studia hudební vědy*. 3., (nezměň. 2.) vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. ISBN – 80-244-1257-8, s. 95-99.

orientovat v různých stylech a žánrech hudby. V rámci hodin hudební výchovy se žáci seznamují s periodizací dějin hudby a významnými hudebními skladateli, kteří se ke každému období váží. Další významnou složkou tohoto předmětu je také pohybová část, kdy se žáci na základě svých individuálních schopností učí volit vhodné pohybové prvky a vyjadřovat hudbu pohybem. Žáci díky tomuto předmětu získávají kulturní povědomí a historické poznatky, učí se spolupracovat a vzájemně se respektovat. Předmět se také zaměřuje na podporu kreativity a emocionální vyjadřování.⁵⁶

Hudební teoretici H. Váňová a J. Skopal (2007) definují hudební výchovu jako vědu, „... která studuje veškeré výchovné procesy a jevy spjaté s hudbou a usiluje o teoretickou základnu výchovy jedince v oblasti hudebního umění. Za hudebně-výchovné působení v širším slova smyslu lze považovat jakoukoliv komunikaci s hudebním dílem, při kterém dochází k předávání uměleckých obsahů. Hudební pedagogika je teorií hudební výchovy pojímané v užším slova smyslu jako řízené, cílevědomé a plánovité osvojování hudby v různých institucích zajišťujících všeobecnou, výběrově specializovanou či profesionální hudební výchovu.“⁵⁷

Stejně tak jako jiné předměty vyučované na základní škole i hudební výchova se musí od roku 2005 řídit RVP – tedy Rámcovým vzdělávacím programem. Tento dokument je podle ústavu pro vzdělávání definován, jako: „obecně závazný rámec pro tvorbu školních vzdělávacích programů škol všech oborů vzdělání v předškolním, základním, základním uměleckém, jazykovém a středním vzdělávání. Do vzdělávání v České republice byly zavedeny zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).“⁵⁸ Rámcový vzdělávací program definuje úrovně očekávaných výstupů žáků v rámci jednotlivých oblastí hudební výchovy, a také minimální očekávané výstupy, kterých by měli dosáhnout žáci v rámci podpůrných

⁵⁶ NPI. Online. METODICKÝ PORTÁL RVP.CZ. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10647>. [cit. 2024-06-09].

⁵⁷ VÁŇOVÁ, Hana a SKOPAL, Jiří. *Metodologie a logika výzkumu v hudební pedagogice*. 3., aktualizované vydání. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017. ISBN 978-80-246-3621-4. str. 13.

⁵⁸ Národní ústav pro vzdělávání. Online. Dostupné z: <https://archiv-nuv.npi.cz/t/rvp.html>. [cit. 2024-06-09].

opatření.⁵⁹ Vzdělávání není vymezováno jen Rámcovým vzdělávacím programem. Dalším důležitým dokumentem je ŠVP neboli Školní vzdělávací program, který si povinně sestavuje každá škola a musí se podle něj řídit. Oba tyto dokumenty jsou veřejné, a tudíž mají být k dispozici pedagogickým pracovníkům i laické veřejnosti.⁶⁰

Zatímco hodiny hudební výchovy podle významného metodika Ladislava Daniela⁶¹ by měly obsahovat činnosti, jako je zpěv s hlasovým výcvikem, intonací, rytmem a hudební teorií, hra na hudební nástroje, improvizaci, hudebně pohybovou výchovu a poslech hudby, současné RVP ale dělí složky hudební výchovy na vokální činnosti, instrumentální činnosti, hudebně pohybové činnosti a poslechové činnosti.⁶² Oproti dělení činností Ladislava Daniela, RVP činností rozdělilo pouze do čtyř oblastí, což působí přehledněji. V rámcovém vzdělávacím programu je ke každé kategorii popsán konkrétní učivo.

3.1 Organizace hodin hudební výchovy

Každý učitel si musí na základě ŠVP (školní vzdělávací program), RVP (rámcový vzdělávací program) a tematického plánu vytvořit plán učiva na celý rok. Musí začlenit všechny složky hudební výchovy, a to hlasový výcvik, intonaci, rytmus, hudební nauka, písně, hra na hudební nástroje, pohyb s hudbou, improvizace a poslech. Jednotlivé hodiny musí zahrnovat hlasový výcvik, intonaci, rytmus, improvizaci, hudební nauku – každá činnost cca 5 minut. Na hlavní část hodiny, cca 20 min tak připadá nové učivo, ať už to má být nácvič písně, hra na hudební nástroje nebo dějiny hudby a hudební skladatele. Na počátku každé hodiny by mělo proběhnout opakování poznatků z předchozích hodin. Hodiny by měly být plánované tak, aby nebyly jednotvárné. Je třeba je systematicky

⁵⁹ NPI. Online. METODICKÝ PORTÁL RVP.CZ. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10647>. [cit. 2024-06-09].

⁶⁰ RVP, 2021, str. 5

⁶¹ DANIEL, Ladislav. *Metodika hudební výchovy: [know how učitele hudební výchovy]*. 2. vyd. Ostrava: Montanex, 1992. ISBN 80-85300-98-2.

⁶² Edu.cz. Online. Edu.cz. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>. [cit. 2024-06-22]. str. 82-85.

plánovat a učitel musí být na hodinu připraven. Výuka by neměla probíhat frontálně, činnosti by se měly po krátkých úsecích měnit.⁶³

Je přínosné, aby učitelé pracovali s množstvím hudebních pomůcek. Jedna ze základních pomůcek je klavír, na který může učitel hrát jednotlivá intonační, rytmická a sluchová cvičení. Dále lze využívat rytmické kostky, rytmické tabule, rytmické stavebnice, nástěnné písňové tabule a učebnice. Při výběru učiva je nutné dodržet kritérium přiměřenosti. Pro splnění tohoto požadavku je potřeba znát úroveň nadání jednotlivých žáků, jejich stávající praktické dovednosti a schopnosti. Příliš náročné učivo a velké nároky na žáka mohou působit demotivačně a ztrátou zájmu o danou problematiku. Na druhé straně nízké požadavky brání rozvoji žáka a žák tedy setrvává na stejné úrovni. Dalším neméně důležitým kritériem je požadavek srozumitelnosti, a to nejen je v oblasti náročnosti učiva, ale zejména v praktických dovednostech. Je nutné, aby se žákům dostalo co možná nejvíce názornosti a praktických ukázek. Žák, který si může poznatky ověřit v praxi si učivo lépe zapamatuje nebo si jednodušeji osvojí návyky.⁶⁴

3.2 Složky hudební výchovy

V rámci hodin hudební výchovy žáci prochází žáci hlasovým, intonačním, rytmickým, poslechovým a instrumentálním výcvikem. Učí se správně zpívat a dýchat, osvojovat si hru na hudební nástroje i porozumět slyšené hudbě. Žáci se také věnují pohybovému vyjadřování hudby a nácviku jednotlivých tanečních kroků. Z toho vyplývá, že hodiny hudební výchovy mohou být velice zajímavé a pestré, pokud je učitel nápaditý a kreativní.

⁶⁵

⁶³ DANIEL, Ladislav. *Metodika hudební výchovy: [know how učitele hudební výchovy]*. 2. vyd. Ostrava: Montanex, 1992. ISBN 80-85300-98-2.

⁶⁴ HOLAS, Milan. *Hudební pedagogika v profesionální hudební výchově. Knižnice Metodického centra HAMU*. Praha: Akademie múzických umění, Hudební fakulta, 1995. ISBN 80-85883-08-2.

⁶⁵ DANIEL, Ladislav. *Metodika hudební výchovy: [know how učitele hudební výchovy]*. 2. vyd. Ostrava: Montanex, 1992. ISBN 80-85300-98-2.

3.2.1 Hlasový výcvik

Hlasová cvičení jsou jednou z disciplín hudební výchovy. Úkolem těchto vokálních činností je naučit žáky základní pěvecké dovednosti, odstranit chyby ve zpěvu a také i v řeči. V průběhu hodin hudební výchovy na základní škole by se měli žáci naučit správné dýchání, tvoření tónů, artikulaci a rozšiřovat svůj hlasový rozsah. Těmto činnostem by mělo být věnováno cirká 5 minut z každé hodiny. Hlasový výcvik by měl být pravidelný a cíleně vedený učitelem.⁶⁶

V rámci této disciplíny je nutné naučit žáky několik návyků, které si mají během vyučovacích hodin hudební výchovy zautomatizovat, a to je například:

- **Správné sezení a bránicové dýchání** – prvním důležitým předpokladem pro rozvoj zpěvního hlasu je právě správné dýchání. Při dechových cvičeních se učitel snaží žáky naučit pěvecký dech, který má tři části: nádech, uklidnění a výdech. Je důležité, aby žáci při nácviu nádechu dodržovali správné držení těla a nezvedali při nádechu ramena. Následuje zadržetí dechu, tedy krátká fáze mezi nádechem a výdechem. Poslední částí je výdech, při kterém se tvoří tón. Učitel dbá na to, aby byl výdech rovnoměrný a dlouhý.⁶⁷
- **Artikulace a otevírání úst** – Otevírání úst napomáhá širokému otevření hrdla a vytvoření velkého prostoru v ústech, což napomáhá správnému tvoření tónů a srozumitelné artikulaci. Při nácviu učitel žáky učí povolovat a spouštět bradu dolů, více otevřít ústa a precizně vyslovovat. Aby při zpěvu žáci správně artikulovali, je nutné aktivně zapojit rty, jazyk, zuby, čelisti a měkké patro.⁶⁸

⁶⁶ DANIEL, Ladislav. *Metodika hudební výchovy: [know how učitele hudební výchovy]*. 2. vyd. Ostrava: Montanex, 1992. ISBN 80-85300-98-2.

⁶⁷ VOBORNÍK, Bohumil., SCHNIERER, Miloš. *Didaktika hudební výchovy na 1. stupni základní školy*. Pedagogická fakulta v Českých Budějovicích, Katedra hudební výchovy, 1982. s. 61–82.

⁶⁸ PECHÁČEK, Stanislav. *Praktické úkoly z didaktiky hudební výchovy pro 1. stupeň ZŠ*. Praha: Karolinum, 1991. ISBN 80-7066-459-2. s. 62-63.

- **Hlasová hygiena** – lidský hlas se orgán, který si nesprávným užíváním může člověk poškodit, proto je důležitá dodržovat zásady hlasové hygieny. Mezi základní poučení patří zpívat v nevyvětrané místnosti, nepřepínat a zbytečně nenamáhat hlas, nezpívat při respiračních onemocněních, nekřičet a neodkašlávat „naprázdno“. ⁶⁹
- **Měkce nasazovat tóny** – nasazení tónu úzce souvisí s výdechovým proudem vzduchu. Při prudkém výdechu dochází k tvrdému nádechu. Optimální je tzv. měkké nasazení, kdy dochází k rychlému, avšak postupnému rozevření hlasivek. ⁷⁰
- **Vázání tónů** – v případě, že máme zpívat legato, tedy vázaně, je nutné dbát na intonačně čistý zpěv větších skoků v melodii. Cílem je vázat tóny tak, aby jeden přecházel v druhý bez nádechu a přیدهchu. ⁷¹

RVP rozděluje vokální činnosti do šesti kategorií, a to pěvecký a mluvní projev, intonace, hudební rytmus, orientaci v notovém záznamu, rozvoj hudebního sluchu a reflexi vokálního projevu. V rámci těchto oblastí se mají žáci naučit základy hlasové hygieny, diatonické postupy v durových a mollových tóninách, používat notový zápis při vokálních činnostech, reprodukovat slyšené nebo zahrané tóny a další. ⁷²

3.2.2 Intonační a sluchový výcvik

Pro zvládnutí intonačních činností je nutným předpokladem orientace v pohybu melodií, ve vlastnostech tónů, umět reprodukovat slyšené tóny a zpívat čistě. ⁷³ „*Intonace je uvědomělá činnost, založená na aktivní účasti zrakového, sluchového i motorického*

⁶⁹ HOLAS, Milan. *Hudební pedagogika. Knižnice Metodického centra HAMU*. Praha: Nakladatelství AMU, 2004. ISBN 80-7331-018-x. s. 83.

⁷⁰ PECHÁČEK, Stanislav. *Praktické úkoly z didaktiky hudební výchovy pro 1. stupeň ZŠ*. Praha: Karolinum, 1991. ISBN 80-7066-459-2. s. 62-63. s. 64.

⁷¹ Tamtéž, s. 65.

⁷² Edu.cz. Online. Edu.cz. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>. [cit. 2024-06-22]. s. 83.

⁷³ PECHÁČEK, Stanislav. *Praktické úkoly z didaktiky hudební výchovy pro 1. stupeň ZŠ*. Praha: Karolinum, 1991. ISBN 80-7066-459-2. s. 74-75.

analyzátoru a výrazném zapojení myšlenkových operací. Vyžaduje promyšlený systém logických a metodických kroků, seřazených progresivně od nejsnazších úkolů. Jakýkoliv spěch a nedostatečné procvičování některého z algoritmů se negativně projeví na dalším rozvoji intonačních dovedností.“⁷⁴

Cílem intonačního výcviku je rozvíjet tonální cítění. Žáci se učí zpívat z not na základě pohybů melodie a učí se v rámci tóniny sluchem rozpoznat jednotlivé tóny. Pro správné určení prvního tónu písničky mohou učitelé využívat tzv. opěrné písně, jako jsou například písničky: Má maměnka cosi má, Ovčáci čtveráci, Ach synku nebo Maličká sú.⁷⁵

3.2.3 Rytmičtý výcvik

Základy rytmických dovedností se učí již děti v mateřské školce, kdy využívají jednoduché hudební nástroje nebo rytmus vytleskávají či dupají nohama. Malé děti v předškolním věku dokáží vytleskávat rytmus, metrum a první dobu taktu. Rytmičtý výcvik by měl být pravidelný v rozsahu 3 – 5 minut z každé hodiny hudební výchovy. Je nutné postupovat po jednotlivých krocích od jednoduššího k těžšímu, proto na začátku školní docházky začnou děti rozlišovat pouze dlouhé a krátké tóny, a také zapisovat dvoučtvrtý takt pomocí dvou not čtvrtých. Po zvládnutí tohoto učiva se přidá čtvrtá pomlka a osminové noty též ve dvoučtvrtém taktu. Dále se přidává tříčtvrtý takt. Učitel žáky naučí zápis taktů pomocí čísel a vysvětlí jim, co jednotlivá čísla znamenají. Opět se začíná čtvrtými notami a po zvládnutí, se pokračuje čtvrtou pomlkou, půlovými a osminovými notami. Dále následuje čtyřdobý takt a kombinace not různých délek ve třídobém taktu, včetně pomlk. Tyto rytmické záležitosti by měli mít zvládnuté žáci na konci 1. stupně.⁷⁶

Na 2. stupni se žáci učí šestnáctinové noty v již probraných taktech. Šestnáctinové noty v rámci taktu kombinují s osminovými notami, a také se přidávají noty s tečkou. Dále

⁷⁴ PECHÁČEK, Stanislav. *Praktické úkoly z didaktiky hudební výchovy pro 1. stupeň ZŠ*. Praha: Karolinum, 1991. ISBN 80-7066-459-2. s. 75.

⁷⁵ DANIEL, Ladislav. *Metodika hudební výchovy: [know how učitele hudební výchovy]*. 2. vyd. Ostrava: Montanex, 1992. ISBN 80-85300-98-2. s. 32-35.

⁷⁶ Tamtéž, s. 20-25.

přicházejí na řadu předtaktí, které lze ukázat na jednoduchých lidových písních. Učíme žáky osminové pomlky na těžké doby, pomocí slabiky es. Na závěr druhého stupně připadá ligatura⁷⁷ a složitější rytmy ve čtyřdobém taktu. Učitel žákům ukáže osminové a půlové takty a seznámí je s číselným zápisem taktů. Jedná se o takty: 3/8, 6/8 apod.⁷⁸

V současném RVP není hudební teorie vymezena jako samostatná kategorie, ale tyto poznatky prostupují všemi oblastmi hudební výchovy.⁷⁹ Ladislav Daniel ve své Metodice hudební výchovy (1992) sice vyčlenil hudební teorii jako samostatnou kategorii, uvádí ale, že cílem není učit žáky izolovaně jednotlivé poznatky z této oblasti, ale na základě výuky zpěvu, hry na hudební nástroje a poslechových činností vysvětlovat pojmy, se kterými se učitel se žáky při výuce setká. Na druhou stranu je pro děti nutné znát některé klíčové pojmy, aby byly schopné analyzovat skladbu, hrát na hudební nástroje, číst z not, a také zpívat.⁸⁰

3.2.4 Instrumentální složka hudební výchovy

V rámcovém vzdělávacím programu jsou instrumentální činnosti rozděleny do čtyř oblastí, a to na hru na hudební nástroje, záznam hudby, tvorbu doprovodů a vyjadřování hudebních i nehudebních představ pomocí hudebních nástrojů. V rámci těchto činností se žáci učí hrát na hudební nástroje, zejména nástroje Orffova instrumentáře, klávesy, kytary či ukulele nebo bicí nástroje. Sami se snaží tvořit doprovody, přede hry, dohry a vyjadřovat své hudební představy pomocí hudebních nástrojů. V neposlední řadě žáci využívají notační programy, jako jsou například programy Capella, Finale, Sibelius, pomocí kterých se učí zaznamenávat hudbu.⁸¹

⁷⁷ Ligatura – grafický symbol v notách, který spojuje více not stejné výšky obloučkem.

⁷⁸ DANIEL, Ladislav. *Metodika hudební výchovy: [know how učitele hudební výchovy]*. 2. vyd. Ostrava: Montanex, 1992. ISBN 80-85300-98-2. s. 20-31.

⁷⁹ Edu.cz. Online. Edu.cz. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>. [cit. 2024-06-22]. s. 82–84.

⁸⁰ DANIEL, Ladislav. *Metodika hudební výchovy: [know how učitele hudební výchovy]*. 2. vyd. Ostrava: Montanex, 1992. ISBN 80-85300-98-2. str. 58-59.

⁸¹ Edu.cz. Online. Edu.cz. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>. [cit. 2024-06-22]. s. 84.

Zatímco RVP počítá s instrumentálními činnostmi, jako s nedílnou součástí hudební výchovy, dříve byla hudební výchova pouze vokální a orientovala se spíše na hlasový výcvik, intonaci a nácvik sborového zpěvu. Teprve v minulém století byla přidána instrumentální složka vedle vokální. Ladislav Daniel ve své Metodice (1992) uvádí, že hra na hudební nástroje přibližuje hudbu všem žákům i těm, kteří jsou málo pěvecky zdatní a napomáhá jim se lépe zapojit do výuky. Dalším výhodou je fakt, že hra na nástroj žáky aktivizuje a baví. Díky hře na nástroj si žák lépe uvědomuje pohyby melodie a výšku tónů, což mu pomáhá při intonačních činnostech. Nástroje by měly být lehce ovladatelné a měly by vydávat čistý kvalitní tón bez ohledu na hráčské dovednosti. Mezi takové nástroje patří nástroje Orffova instrumentáře – triangel, blok, rolničky, činely, bubínek, tamburína. Pro zručnější hráče, zvláště pak ty, kteří se věnují výuce na nástroj i mimoškolně pak můžeme zařadit flétny, klavír, kytary, ukulele apod.⁸²

3.2.5 Improvizace

Cílem improvizace se rozvoj spontánních tvořivých činností dětí. Improvizaci lze zapojit ve všech oblastech hudební výchovy. Žák může své tvůrčí projevy využít při rytmických, pěveckých i pohybových činnostech, a také při hře na klavír. Děti tak mohou vytvářet například své vlastní obměny melodie a rytmu, vymýšlet dohry, přede hry, mezihry a taneční sestavy. Nejjednodušší je improvizace rytmická, kdy učitel udá metrum a žák tleská dle své rytmické celky. K improvizaci lze použít i nástroje z Orffova instrumentáře a děti vymýšlí doprovod ke zpívané písni. Obecně patří tyto činnosti spolu s intonací ke složitějším technikám a děti musí mít pro jejich zvládnutí jistou dávku fantazie a počátečních znalostí.⁸³

⁸² DANIEL, Ladislav. *Metodika hudební výchovy: [know how učitele hudební výchovy]*. 2. vyd. Ostrava: Montanex, 1992. ISBN 80-85300-98-2. s. 61.

⁸³ DANIEL, Ladislav. *Metodika hudební výchovy: [know how učitele hudební výchovy]*. 2. vyd. Ostrava: Montanex, 1992. ISBN 80-85300-98-2. s. 90-98.

3.2.6 Hudebně pohybová výchova

V rámci těchto činností se žáci učí vyjadřovat charakter hudby. Pohyby lze vyjádřit výškou a silou tónů, rytmus, barvu apod.⁸⁴ Podle RVP má učitel v rámci hudebně pohybových činností žáky učit vyjadřovat hudbu pohybem, formou improvizace reagovat na slyšenou hudbu, rozvíjet pohybovou paměť při tanečních sestavách, reprodukci předvedených pohybů a pohybové reakce na změny znějící hudby (tempové, dynamické, atd..) ⁸⁵

Hra na tělo

Oblíbenou aktivitou je hra na tělo, zvláště u mladších žáků. Jde o kombinaci dupání, tleskání, pleskání a luskání. Starší žáci jsou schopni vyjádřit různé druhy tleskání – staccato (tvrdé tlesknutí), legato (měkké tlesknutí) nebo skluzem. Pleskání může být provedeno oběma rukama současně, střídat pravou a levou ruku nebo křížem. Dupat mohou děti jednou nohou, oběma nohama současně nebo střídavě a taky střídat špičku a patu. Tato činnost je velmi variabilní a dá se aplikovat prakticky na všechny písničky a skladby. U hry na tělo lze zapojit také techniku doslovného opakování předváděného modelu, nebo vlastní tvořivé činnosti, kdy děti vymýšlí různé variace motivů, odpovědí atd. ⁸⁶ Učitel může využívat i online výuková videa ke hře na tělo či jiný vizuální internetový materiál, což je velmi žádoucí vzhledem k požadavku RVP o propojování poznatků IT technologií v rámci hudební výchovy. ⁸⁷

Hudebně pohybové činnosti nezahrnují pouze tyto elementární cvičení, patří sem i společenské tance, sportovně – pohybové disciplíny, jako je moderní gymnastika, mažoretky atd. Pomocí tance mohou děti využívat v hodinách hudební výchovy přebytek

⁸⁴ VOBORNÍK, Bohumil., SCHNIERER, Miloš. *Didaktika hudební výchovy na 1. stupni základní školy*. Pedagogická fakulta v Českých Budějovicích, Katedra hudební výchovy, 1982. s. 83-84.

⁸⁵ Edu.cz. Online. Edu.cz. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>. [cit. 2024-06-22]. str. 84-85.

⁸⁶ PECHÁČEK, Stanislav. *Praktické úkoly z didaktiky hudební výchovy pro 1. stupeň ZŠ*. Praha: Karolinum, 1991. ISBN 80-7066-459-2. s. 222.

⁸⁷ *Jak na hudebku*. Online. Jak na hudebku. Dostupné z: <https://jaknahudebku.blogspot.com/2016/05/hra-na-telo.html>. [cit. 2024-06-23].

své energie a mohou pak klidně a vyrovnaně pracovat. Obzvláště u menším nebo živějších dětí, které ukazují jistou míru hravosti, jsou tyto činnosti vhodné.⁸⁸

Taneční prvky

Se žáky na druhém stupni je možné věnovat se základům společenských tanců, jako se třeba *polka*, *valčík* nebo *mazurka*.⁸⁹ V rámci seznamování se s různými hudebními styly a žánry, můžeme žáky žákům předvést také tance, jako je třeba *rock and roll*, *chacha*, *waltz*, *rumba*, *jive*, *samba* a další.⁹⁰

4 POSLECH HUDBY

Jak už bylo zmíněno výše, poslechové činnosti jsou nedílnou součástí hudební výchovy. Cílem těchto aktivit je probudit u žáků zájem o umělecky hodnotnou hudbu, která je vhodná pro jejich věkovou kategorii. Správně vedený poslech napomáhá lepšímu pochopení hudby a následnému estetickému hodnocení jednotlivých ukázek a skladeb. Záměrným nasloucháním hudbě si žáci utvářejí hudební schopnosti a dovednosti, osvojují si poznatky v oblasti hudebních žánrů a směrů, z hudební nauky a teorie. Dále se také učí rozlišovat společenskou funkci hudby, zda je hudba určená k zábavě, tanci, jako hudební kulisa k filmu či divadlu apod. V neposlední řadě se aktivní posluchači seznamují s významnými hudebními osobnostmi, jejich skladbami a typickými rysy období, ve kterých tvoří své skladby.⁹¹

Žáci mají umět podle učiva stanoveného rámcovým programem pro první stupeň základní školy rozlišovat délku, sílu, barvu a výšku tónu ve slyšené hudbě, rozpoznat souzvuky a akordy. Dále se mají zabývat analýzou rytmu, melodie a harmonie skladby. Učí se taky způsoby pohybu melodie, zda je sestupná nebo vzestupná. Po zvládnutí

⁸⁸ VOBORNÍK, Bohumil., SCHNIERER, Miloš. *Didaktika hudební výchovy na 1. stupni základní školy*. Pedagogická fakulta v Českých Budějovicích, Katedra hudební výchovy, 1982. s. 83-85.

⁸⁹ VOBORNÍK, Bohumil., SCHNIERER, Miloš. *Didaktika hudební výchovy na 1. stupni základní školy*. Pedagogická fakulta v Českých Budějovicích, Katedra hudební výchovy, 1982. s. 92.

⁹⁰ *Škola tance*. Online. ČT edu. Dostupné z: <https://edu.ceskatelevize.cz/namet/spolecenske-tance>. [cit. 2024-06-28].

⁹¹ VOBORNÍK, Bohumil., SCHNIERER, Miloš. *Didaktika hudební výchovy na 1. stupni základní školy*. Pedagogická fakulta v Českých Budějovicích, Katedra hudební výchovy, 1982. s. 118.

prvních pěti ročníků základní školy by měli žáci zvládnout poznat podle sluchu jednotlivé hudební nástroje, rozlišit hudbu vokální, instrumentální a vokálně-instrumentální a určit charakter hudby, zda je hudba taneční, pochodová apod. Zvláště starší ročníky prvního stupně by měli umět určit jednoduchou formu hudební ukázky, jako je malá písňová forma nebo rondo.⁹²

Na druhém stupni se mají žáci podle RVP zabývat analýzou skladby v kontextu vývoje hudby, dobou vzniku skladby a definováním typických rysů tvorby jednotlivých autorů. Dále se učí popisovat hudebně výrazové prostředky v poslouchané skladbě, jako je například pohyb melodie, zvukomalba, forma nebo nepravidelnosti formy. Cílem poslechových činností je mimo jiné naučit žáky rozlišovat kýče, moderní hudbu a umělecky hodnotné skladby. Další oblastí, na kterou se při analýze skladby zaměřují je oblast hudebních stylů i žánrů a v neposlední řadě se žáci učí interpretovat slyšenou hudbu, zhodnotit ji a charakterizovat slovy.⁹³

4.1 Aktivní a pasivní poslech

Aktivní poslech je založený na cílevědomém a soustředěném zaposlouchání se do hudební ukázky a přemýšlení o jejích výrazových prostředcích. Takové vnímání hudby přináší posluchačům esteticky hodnotný zážitek. Naopak pasivní poslech je bezděčné a nesoustředěné poslouchání hudby, jako hudební kulisy, které posluchačům nepřináší žádný estetický zážitek. V dnešní době jsou lidé obklopeni velkým množstvím konzumní a zábavné hudby, zejména prostřednictvím masových sdělovacích prostředků, tudíž převládá spíše pasivní způsob poslechu hudby.⁹⁴

Navzdory tomu, že se děti více setkávají s konzumní hudbou, se je učitel snaží seznamovat s umělecky hodnotnými díly a naučit je soustředěně a uvědoměle poslouchat. Tato činnost je pro žáky velmi náročná a vyžaduje jistou míru trpělivosti.

⁹² Edu.cz. Online. Edu.cz. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>. [cit. 2024-06-22]. s. 83

⁹³ Edu.cz. Online. Edu.cz. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>. [cit. 2024-06-22]. s. 85.

⁹⁴ PECHÁČEK, Stanislav. *Praktické úkoly z didaktiky hudební výchovy pro 1. stupeň ZŠ*. Praha: Karolinum, 1991. ISBN 80-7066-459-2. s. 145.

Po poslechu hudby by měl probíhat společný rozhovor mezi učitelem a žáky a následná analýza skladby. Je nutné, aby žáci před samotným poslechem prošli průpravou částí a vysvětlením jednotlivých hudebně naukových pojmů, na které se při rozboru skladby zaměřují. Nedostatečné vědomosti by bránily správnému pochopení hudebně výrazových prostředků skladby. Konkrétně se jedná o poznatky z hudební nauky, nauky o hudební formách, a také z oblasti dějin hudby a hudebních nástrojů.⁹⁵

4.2 Poslech hudby v hodinách hudební výchovy

Hudební ukázky by měly být vybírány na základě věku posluchačů, jejich zájmů a zaměření. Učitel se při výběru jednotlivých hudebních děl řídí didaktickými zásadami, tedy tím, co žáky chce na této konkrétní ukázce naučit. Dalším kritériem při výběru je kritérium přiměřenosti, tedy aby skladba nebyla příliš dlouhá a pro žáky náročná, co do obsahu. Doporučená délka jednoho poslouchaného kusu je 5 – 7 minut u starších žáků na druhém stupni. V případě, že je dílo velmi dlouhé, je možné vybrat pouze úryvky nebo ukončené části skladeb. Poslechové činnosti by měly být prováděny v rámci hodin hudební výchovy minimálně jednou za měsíc, v časové dotaci cca 20 min. Za školní rok by se tak žáci mohli seznámit se sedmi skladbami. Na září připadá opakování skladeb a poslechových činností z předešlého ročníku. V měsících lednu a červnu se opakují skladby a naučené poznatky v rámci prvního a druhého pololetí. Zbylé měsíce, tedy sedm měsíců odpovídá sedmi novým skladbám, které mají žáky posunout v úrovni jejich poslechových schopností.⁹⁶

Před samotným poslechem je třeba žáky motivovat a seznámit je s hudebním skladatelem nebo skladbou. Aby žáci skladbu záměrně poslouchali a dokázali udržet pozornost, je dobré jim dát nějaký lehce splnitelný úkol k poslechu. Aktivizovat se mohou i pomocí pohybových činností – tleskáním, pohyb rukou ve směru melodie, dupání atd. Motivační část by měla být krátká, výstižná a zajímavá tak, aby u žáků

⁹⁵ VOBORNÍK, Bohumil., SCHNIERER, Miloš. *Didaktika hudební výchovy na 1. stupni základní školy*. Pedagogická fakulta v Českých Budějovicích, Katedra hudební výchovy, 1982. s. 118.

⁹⁶ DANIEL, Ladislav. *Metodika hudební výchovy: [know how učitele hudební výchovy]*. 2. vyd. Ostrava: Montanex, 1992. ISBN 80-85300-98-2. s. 99-101.

probudila větší zájem o poslouchanou skladbu. Odhadovaný čas motivační části jsou dvě až tři minuty. Po motivaci následuje první poslech, který by měl být nerušený, protože pro žáky to je mnohdy první seznámení se skladbou a měl by tak u žáka vzbuzovat estetický zážitek. V případě, že ve třídě jsou žáci s poruchou pozornosti a problémy s koncentrací, je vhodné odstranit rušivé předměty a jevy tak, aby se žák opravdu soustředil pouze na slyšenou skladbu. Následuje část samotná analýza skladby, která má být nejdelší a nejdůležitější částí. Tato analýza se provádí formou rozhovoru, kdy učitel klade žákům předem připravené otázky. Pokud žáky nenapadají vhodné termíny nebo s analýzou na takové úrovni teprve začínají, je dobré jim žákům seznam možných slov (například přídavných jmen) a oni vybírají ze seznamu ta, která dle nich nejvíce vystihují skladbu.⁹⁷

Následuje druhý poslech, který může učitel zastavovat nebo komentovat pro lepší zapamatování skladby. Poté, co proběhla analýza skladby, proběhne opačný proces tedy syntéza formou společného opakování poznatků o skladbě. V této části také učitel přidává informace o vzniku skladby a skladateli. Je vhodné, aby si žáci zapisovali zápis do svých sešitů, nebo nějakou jinou formou si vedli zápisy o slyšených skladbách, aby měli přehledně vedený přehled všech poslechnů za rok. Po tomto celém procesu a rozboru následuje poslední poslech skladby, který by měl být opět, jako první poslech ničím nerušený, slouží totiž k upevnění poznatků a zapamatování skladby. Celá práce se skladbou by neměla být delší než 15 – 20 minut a měla by být vykonávána v rámci hlavní části hodiny hudební výchovy, která je určená pro získávání nových poznatků a vysvětlování nového učiva. Aby si žáci trvale zapamatovali poslouchané skladby bude se učitel k nim v průběhu roku vracet a celá práce nekončí jen analýzou skladby v rámci jedné vyučovací hodiny.⁹⁸

⁹⁷ DANIEL, Ladislav. *Metodika hudební výchovy: [know how učitele hudební výchovy]*. 2. vyd. Ostrava: Montanex, 1992. ISBN 80-85300-98-2. s. 99-101.

⁹⁸ Tamtéž, s. 99-101.

4.3 Poslechové činnosti

Poslechové činnosti kladou velký důraz na specifickou přípravu učitele, zvláště na jeho rozmanité znalosti o různých stylech a žánrech hudby a dále na znalosti v oblasti výstavy skladeb a jejich formy. Dále je nutné, aby se učitel orientoval ve vývojových etapách hudby a typických rysech každé z epoch. Aby mohl žákům lépe předávat poznatky, měl by být sám nadšeným a aktivním posluchačem. V případě, že učitel vybere ke společné analýze v rámci poslechových činností skladbu, je nutné, aby se s ní předem podrobně seznámil a zvolil tak vhodné didaktické metody a jasně stanovené cíl výzkumu. Při výběru skladeb musí učitel mít na paměti úroveň hudebních zkušeností a posluchačských dovedností žáků, se kterými bude analýzu provádět. V této podkapitole bude popsáno, co lze analyzovat na poslouchané skladbě.⁹⁹

Analýza historická

V rámci analýzy se učitel zaměří na charakteristiku období vzniku skladby. Při tomto rozboru se žáci učí zasadit skladbu do historického kontextu a společenských událostí. Seznamují se také s osobností skladatele, jeho životem, díly a typickými rysy jeho tvorby. Žáci se tak učí poznávat skladby romantické, renesanční, barokní, klasicistní, skladby moderní apod. Další oblastí, na kterou se učitel zaměřuje je vznik skladby, jako samotného díla, za jakých podmínek vznikla, čím byl skladatel při vzniku inspirován, co zrovna prožíval, neboť tohle všechny ovlivnilo podobu skladby. Žáci se díky této analýze učí faktická data i letopočty, získávají povědomí o naší hudební kultuře o nejvýraznějších osobnostech v rámci dějin hudby.¹⁰⁰

Analýza strukturální

Je založena na získávání informací aktivním poslechem. Jedná se o záměrné zkoumání skladby, které směřuje k vnitřnímu a detailnímu poznání skladby a pochopení umělecky

⁹⁹ PECHÁČEK, Stanislav. *Praktické úkoly z didaktiky hudební výchovy pro 1. stupeň ZŠ*. Praha: Karolinum, 1991. ISBN 80-7066-459-2. s. 145.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 150.

hodnotného díla. Díky řízeným činnostem učitele se žák seznamuje s výrazově hudebními prostředky, proniká do výstavby skladby a jejího obsahového vyjádření.¹⁰¹

Rozlišení vokální a instrumentální hudby

Na základě poslouchané hudby rozlišují žáci hudbu nástrojovou a hudbu vokální. Hudba vokální je taková hudba, v níž se pouze zpívá bez doprovodu nástrojů. V rámci vokální hudby mohou žáci poznávat druhy lidských hlasů, dvojhlas, polyfonní zpěv, pěvecké sbory atd. Instrumentální hudba je nástrojová, tedy hudba, v níž hrají pouze hudební nástroje bez doprovodu zpěvu. Žáci při poslechu analyzují hudební nástroje a nástrojové skupiny, které skladbu hrají, druhy hudebních souborů nebo nástrojové obsazení.¹⁰²

Melodie

„Melodie vzniká v hudbě řazením tónů různé výšky, přičemž k vytvoření nejjednodušší melodie je zapotřebí alespoň dvou různě vysokých tónů. ... Převážně stoupající melodie je ekvivalentem vzrušení, vzestupu, narůstání, melodie klesající navozuje naopak dojem sestupu, zklidňování.“¹⁰³

U melodie se posuzuje také rozsah tónů a vzdálenost těchto tónů od sebe (stupnicové postupy nebo intervalové skoky). Melodie, ve které se opakuje malý počet stejných tónů evokuje klid a stereotyp. Opakem je melodie s velkým rozsahem navozuje energickou, vzrušivou až vášnivou hudbu. Melodie se dá také analyzovat z hlediska vysokých a nízkých tónů. Vysoké tóny vyobrazují jas, veselost, optimismus, nízké naopak šero, temno nebo strach. V poslouchaných skladbách mohou žáci také hledat hlavní melodický

¹⁰¹ PECHÁČEK, Stanislav. *Praktické úkoly z didaktiky hudební výchovy pro 1. stupeň ZŠ*. Praha: Karolinum, 1991. ISBN 80-7066-459-2., s. 150.

¹⁰² VOBORNÍK, Bohumil., SCHNIERER, Miloš. *Didaktika hudební výchovy na 1. stupni základní školy*. Pedagogická fakulta v Českých Budějovicích, Katedra hudební výchovy, 1982. s. 122.

¹⁰³ PECHÁČEK, Stanislav. *Praktické úkoly z didaktiky hudební výchovy pro 1. stupeň ZŠ*. Praha: Karolinum, 1991. ISBN 80-7066-459-2. s. 151.

motiv, což je krátký, hlavní melodický prvek. ¹⁰⁴ Při analýze melodie je možné použít jako oporu notový záznam. ¹⁰⁵

Harmonie

Harmonie vytváří vertikální aspekt při posuzování slyšené hudby. Při analýze žáci rozlišují durové a mollové tóniny. Dále se mohou zabývat vztahy mezi tónikou, dominantou a subdominantou. Harmonie se nedá vždy analyzovat, příkladem toho je třeba jednohlasá ryze vokální skladba nebo vícehlasý liturgický zpěv. Od dob baroka je rozlišují durové a mollové tóniny. Durová tónina se označuje jako tvrdá a většinou se užívá u veselých a hravých skladeb, oproti tomu tónina mollová je označována za měkkou a objevuje se ve skladbách smutných, sentimentálních až mnohdy tragických. V rámci harmonie se mohou žáci zaměřit také na protiklad konzonance a dizonance. Konzonance je spojení dvou tónů, které působí příjemně. Naopak dizonance označují souzvuky nepříjemné. Skladatelé často střídají tyto dva protikladné jevy z důvodu navození napětí nebo vzrušení, které přechází do uklidnění a stability. Zatímco i mladší děti jsou na základně smutné či veselé melodie rozlišit durové a mollové tóniny, rozlišit tóniku, dominantu a subdominantu rozhodně určit nedokáží. Tento úkol je spíše pro starší děti, kteří se dokáží při analýze zaměřit na harmonickou kadenci T – S – D – T. ¹⁰⁶

Metrum

Metrum je založené na pravidelném střídání těžkých a lehkých dob. Základní měrnou jednotkou je takt. Metrum může být dvoudobé (jedna těžká a jedna lehká doba) nebo třídobé (jedna těžká a dvě lehké doby). Stejně tak jako harmonie i metrum nemusí být vždy patrné. Jsou skladby, kde není pravidelné metrum nebo kde nelze metrum jednoznačně určit. ¹⁰⁷

¹⁰⁴ PECHÁČEK, Stanislav. *Praktické úkoly z didaktiky hudební výchovy pro 1. stupeň ZŠ*. Praha: Karolinum, 1991. ISBN 80-7066-459-2. s. 151.

¹⁰⁵ VOBORNÍK, Bohumil., SCHNIERER, Miloš. *Didaktika hudební výchovy na 1. stupni základní školy*. Pedagogická fakulta v Českých Budějovicích, Katedra hudební výchovy, 1982. s. 121.

¹⁰⁶ PECHÁČEK, Stanislav. *Praktické úkoly z didaktiky hudební výchovy pro 1. stupeň ZŠ*. Praha: Karolinum, 1991. ISBN 80-7066-459-2. s. 152.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 152.

Tempo

Tempo označuje rychlost, jakou je skladba zpívána nebo hraná. Označuje tedy časové trvání jednotlivých dob. Tempo může být stálé v průběhu celé skladby nebo se může měnit, a to náhle i postupně. Toto zrychlování a zpomalování dává výraz a náladu celé skladby. Dále se rozlišuje tempo pomalé a rychlé. Pomalé evokuje pocit klidu, pohody ale i smutku. Rychlé tempo vyjadřuje vzrušení, energii, ale i nějaký probíhající dramatický konflikt.¹⁰⁸

Rytmus

Rytmus vzniká řazením tónů různých nebo stejných délek. V rámci rytmu mohou žáci při poslechu skladeb narazit na tečkovaný rytmus¹⁰⁹, synkopy¹¹⁰, trioly¹¹¹, které mají navodit vzrušení a neklid. Rytmus může být pravidelný nebo nepravidelný. U skladeb nebo písní určených k tanci může být rytmus také skočný, taneční apod.¹¹²

Dynamika

Dynamika patří k nejnápadnějším výrazovým prostředkům, protože je při poslechu velmi patrná, neboť každý žák při poslechu pozná, kdy hraje hudba velmi silně a nahlas a kdy naopak potichu. Silný a mohutný zvuk působí rázně, hrozivě, energicky, honosně až majestátně. Když hraje hudba potichu a zvuk je slabý, je hudba něžná, tajemná, klidná, ale i třeba děsivá. Skladatelé často využívají po hlasité části pauzu, která neguje dosavadní zvuk a po ní přichází následně uklidnění. Pauza ale může také vyjadřovat vrchol napětí. S těmito dynamickými změnami jdou často ruku v ruce tempové změny. Změny dynamiky mohou být také dány počtem hrajících nástrojů. Náhlé zesilování a zeslabování může mít zvukomalebný efekt a znít třeba jako ozvěna.¹¹³

¹⁰⁸ PECHÁČEK, Stanislav. *Praktické úkoly z didaktiky hudební výchovy pro 1. stupeň ZŠ*. Praha: Karolinum, 1991. ISBN 80-7066-459-2. s. 152.

¹⁰⁹ Rytmus – střídání různě dlouhých not a pomlk jdoucích za sebou.

¹¹⁰ Synkopy – přízvuk se přesouvá z těžké noty na lehkou.

¹¹¹ Trioly – rytmická odchytky, tři noty na jednu jednotku.

¹¹² Tamtéž, 152-153.

¹¹³ Tamtéž, s. 153.

Témbř a instrumentace

Barva výsledného zvuku je ovlivněna hudebními nástroji, které skladbu hrají nebo lidskými hlasy, které píseň zpívají. Zvuk jednotlivých nástrojů je také ovlivněný způsobem hráčova hry. V rámci lidských hlasů je obrovská variabilita, protože každý hlas je prakticky jiný a specifický. Lidské hlasy se rozlišují podle zazpívaného rozsahu. Ženské hlasy jsou děleny do čtyř kategorií na nejvyšší soprán, mezzosoprán, alt a nejnižší kontraalt. Mužské hlasy jsou děleny rovněž do čtyř kategorií na nejvyšší tenor, baryton, basbaryton a nejnižší bas. V rámci této kategorie žáci definují barvu zvuku, jako sólovou, orchestrální, tupou, ostrou, hladkou, drsnou apod. ¹¹⁴

Forma

Forma označuje výstavbu hudebních myšlenek. Je to „*mnohovýznamový pojem, označující vlastnosti hudebního díla z hlediska:*

- *estetického /tj. souhrn specifických vlastností skladby, schopných vyjádřit její obsah/;*
- *hudebně teoretického /tj. logický způsob rozvíjení myšlenek ve skladbě .../;*
- *historického /tj. označení hudebních útvarů, které se objevily ve vývoji hudby v jednotlivých stylech a obdobích./”¹¹⁵*

Žáci se učí v rámci poslechu poznávat hlavní motiv skladby, tématu, způsob práce a rozvíjení hudební myšlenky, předtaktí, závětí, jednotlivé věty, periody, atd. Na základní škole na druhém stupni se učí rozlišovat formy jako rondo, kánon, fugu, sonátovou formu nebo písňovou formu. ¹¹⁶

¹¹⁴ PECHÁČEK, Stanislav. *Praktické úkoly z didaktiky hudební výchovy pro 1. stupeň ZŠ*. Praha: Karolinum, 1991. ISBN 80-7066-459-2. s. 153.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 155.

¹¹⁶ Tamtéž, 154-157.

PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část se skládá ze dvou kapitol. Pátá kapitola je věnovaná výzkumu. Jako první krok jsem vybrala třídu, se kterou budu následně po dobu školního roku pracovat. Abych zjistila, jak výzkum bude úspěšný, testované třídě na počátku výzkumu dáme k vyplnění pretest a na konci posttest.

Vytvořím seznam doporučených skladeb pro 7. ročník. Jednotlivým ukázkám by měl být věnovaný dostatečný čas, proto na každý měsíc školního roku připadne jedna. Dle Ladislava Daniela, který doporučoval září, jako měsíc opakování poznatků z předchozího ročníku, leden a červen jako měsíce určené k opakování nových poznatků získaných během pololetí (viz. *Kapitola 4 – Poslech hudby*) obsahuje seznam sedm skladeb na sedm zbylých měsíců. Během určené doby budu se žáky aktivně poslouchat vybrané skladby a poznávat hlavní rysy, harmonii, melodii, dynamiku, formu, hudební nástroje, které slyšíme apod. K tomu budeme se žáky vyplňovat pracovní listy, které jsem v rámci výzkumu vytvořila. Každé skladbě odpovídá jeden pracovní list, celkem je tedy vytvořeno sedm pracovních listů, které jsem tvořila v programu Canva.com – pracovní listy jsou součástí příloh. Dále budu charakterizovat třídu a školu, na které jsem výzkum dělala, pretest (včetně metodického listu) jeho vznik a vyhodnocení, a také se budu zabývat průběhem a výsledky výzkumu.

Šestá kapitola bude obsahovat metodické listy. Jsou vytvořené k pracovním listům, jako pomůcka pro učitele, kteří by tyto materiály chtěli použít. Obsahují motivační a přípravnou část, časovou náročnou na práci s nimi, detailní vysvětlení jednotlivých zadání a návodné otázky, které může učitel klást žákům při poslechové analýze skladeb.

5 VÝZKUM

Cílem výzkumu je zjistit, na jaké úrovni mají žáci konkrétního ročníku poslechové činnosti, zda se žáci poslechovým činnostem věnují a jaký k nim mají vztah. Další cílem bylo jistit, zda cíleným procvičováním lze zlepšit poslechové dovednosti.

První cíl bude prověřen formou pretestu. K naplnění druhého cíle se budu snažit dojít cíleným procvičováním poslechových činností s konkrétní třídou, kterou si pro tento výzkum vyberu. K ověření úspěšnosti budou žáci vyplňovat ten samý test a na základě porovnání výsledků se zjistí úspěšnost pracovních listů a práce s nimi.

5.2 Doporučené skladby pro 7. ročník

Seznam doporučených skladeb byl vytvářený na základě ŠVP Základní školy v Blížkovicích, podle probíraného učiva dle RVP a podle učebnic hudební výchovy pro 7. ročník ZŠ. Při vytváření seznamu jsem se inspirovala *Hudební výchovou pro 6. a 7. ročník, nakladatelství Fraus*¹¹⁷ a *Hudební výchovou pro 7. ročník, nakladatelství SPN*.¹¹⁸

Seznam doporučených skladeb pro 7. ročník:

- 1) Habanera – Georges Bizet
- 2) Naše cesty – Marek Ztracený
- 3) Měsíční sonáta – Ludwig van Beethoven
- 4) Esmeralda – František Matěj Hilmar
- 5) Proč bychom se netěšili – Bedřich Smetana
- 6) Čtvero ročních dob (Jaro) – Antonio Vivaldi
- 7) Kdyby byl Bavorov – bez autora

5.3 Charakteristika školy a testované třídy

Škola, na které jsem testovala, se nachází v městysu Blížkovice, který náleží k Jihomoravskému kraji. Jedná se o menší vesnici s počtem cca 1200 obyvatel. Co obci chybí na velikosti a osídlení, to nahrazuje svým kulturním životem. V Blížkovicích funguje

¹¹⁷ ŠEDIVÝ, J., ROHLÍKOVÁ, L., *Hudební výchova: pro 6.-7. ročník základních škol a odpovídající ročníky víceletých gymnázií*. Plzeň: Fraus, 2014.

¹¹⁸ CHARALAMBIDIS, A., CÍSAŘ, Z., PILKA, J., MATOŠKA, D., *Hudební výchova 7 pro 7. ročník základní školy a odpovídající ročníky víceletých gymnázií*. 3., upravené vydání. Praha: SPN-pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2018.

řada spolků a organizací, které během roku pořádají velkou řadu kulturní či sportovních akcí. Díky tomu získal i městys v letošním roce, kdy komise vybírající vesnici roku ocenila právě činnost spolků a bohatý společenský život. Velice oceňuji také úzkou spolupráci vedení školy a zastupitel obce, kteří školu podporují a vzájemně spolu spolupracují.

Základní a mateřská škola v Blížkovicích má celkem 170 žáků v 9 třídách. V čele této organizace stojí Mgr. Eva Valová a zástupkyní ředitelky je Mgr. Hana Makovičková. I přes to, že se jedná o menší školu, dosáhla nejvyšší úspěšnosti v přijímacím řízení na střední školu v průběhu pěti let na celém Znojemsku. Škola má vytvořený tematický plán, rozepsaný na jednotlivé měsíce na základě RVP A ŠVP. Celkem zde vyučuje třináct učitelů, kteří mají k dispozici pět asistentů pedagoga. Na škole pracují také dvě speciální pedagožky, které se v rámci pedagogické intervence snaží pomoci žákům kompenzovat jejich znevýhodnění v různých oblastech vzdělávání. Škola klade velký důraz na čtenářskou gramotnost a četbu knih obecně, proto je pravidelně každý měsíc pořádají čtenářské besedy o přečtených knihách a pořádají se čtenářské dílny.

Další velkou výhodou je skvělé vybavení školy a učeben, zvláště specializovaných na daný předmět. Důkladně jsem se seznámila v pomůckami na hudební výchovu, kterých je opravdu velká řada, od hudebních her, nástěnek, programů v počítači, až po celou škálu hudebních nástrojů – klavíry, djembe, ukulele, nástroj Orffova instrumentáře, bicí souprava, kytary, flétny, boomwhackers, xylofon, metalofon a různé druhy bubnů, i těch méně známých a rozšířených. Hudební výchova na škole je velmi podporována a vzniká tak řada projektů, na kterých se podílí velká řada učitelů a žáků, konkrétně vánoční besídka, muzikálové ztvárnění pohádek a další koncerty a vystoupení. Při praxi se mi také velice líbily hodiny hudební výchovy pořádané na jejich krásné školní zahradě, která získala v loňském roce ocenění. Součástí zahrady je *přírodní učebna*, díky které lze v přírodě vyučovat jakýkoliv předmět.

Před samotným výzkumem bylo potřeba vybrat třídu základní školy, která bude vzorkem testování. Měla jsem na výběr ze všech ročníků druhého stupně a došla jsem k závěru, že nejlepší bude 7. ročník, tedy žáci ve věku 12 – 13 let. Jeden z faktorů byl ten, že se jedná o z nepočetnějších tříd, co do počtu žáků, z druhého stupně. Další důvod byl ten,

že dle mého prvotního průzkumu tito žáci nevykonávali v hodinách hudební výchovy pravidelné a aktivní poslechové činnosti.

Tato výzkumná studie byla provedena u 20 respondentů. Třída, kterou jsem si vybrala pro výzkum je 7. ročník ze Základní a mateřské školy v Blížkovicích. Jedná se o smíšenou třídu 6 dívek a 14 chlapců o celkovém počtu 20 žáků. Třída je celkově živější, energičtější a nejeví přílišný zájem o hudební výchovu. Zejména chlapci jsou zaměřeni spíše sportovně. Speciální opatření pro hudební výchovu nemá žádný z žáků. Sedm z testovaných má znevýhodnění v českém jazyce, a jeden respondent se léčí s psychickými problémy.

5.4 Příprava a průběh výzkumu

Prvním krokem bylo vybrat školu a třídu testování. Více o výběru třídy popisují předchozí části. Následovala přípravná hodina, kde jsem zjišťovala, do jaké míry se poslechovým činnostem v rámci hodin hudební výchovy věnovali a jaký mají k těmto aktivitám vztah. Dle výpovědí žáků jsem zjistila, že se této oblasti příliš nevěnovali, tudíž, nemají žádný vztah a nevědí, co od toho očekávat.

Dalším úkolem bylo vytvoření vstupního pretestu, který jsem vytvořila pro zjištění počátečního stavu znalostí žáků z oblasti poslechu hudby. Žáci jej vyplní na začátku celého výzkumu. Vzhledem k tomu, že má několik žáků poruchu pozornosti spojenou s hyperaktivitou, nechala jsem žáky odstranit všechny předměty z lavice a měli u sebe pouze psaní potřeby a list. Otázky byly vytvořeny na základě učiva, které by žáci dle Rámcového vzdělávacího programu měli znát po 6. ročníku základní školy. Vycházela jsem také ze Školního vzdělávacího programu a tematického plánu školy, podle kterého se mají každý měsíc zabývat analýzou hudební ukázky. Po vytvoření testu proběhlo samotné testování žáků. Z důvodu větší otevřenosti ze strany žáků a eliminování jejich strachu, jsem se rozhodla pro anonymní testování. Každý žák odevzdal svůj test bez svého podpisu. Po dobu sedmi měsíců budeme se žáky aktivně poslouchat předem vybrané skladby, vyplňovat pracovní listy. Abychom zjistili, zda se žáci v poslechu hudby zlepšili, dokáží hudbu aktivně poslouchat a pozorovat dynamiku, melodii, harmonii a další uzavřeme celý výzkum posttestem, který bude úplně stejný jako na pretest. Lze

tak zjistit, jak byla výuka aktivního poslechu úspěšná. Test je součástí příloh – Příloha č. 1.

Následoval výběr doporučených skladeb, které byly vybírány podle dostupných učebnic hudební výchovy pro základní školu. Ke každé skladbě byl vytvořený pracovní a metodický list (viz. následující 6. kapitola – *Metodika k pracovním listům*). Skladby byly vybírány tak, aby byly co nejvíce různorodé, a aby obsáhly co nejvíce hudebních stylů a žánrů. Pracovní listy jsou určeny žákům k poslouchané skladbě, metodické listy jsou pro učitele, zejména pro začínající učitele, kterým mohou sloužit jako počáteční inspirace k vedení hodin poslechových činností. V praktické části bylo vytvořeno celkem sedm pracovních a metodických listů.

Po vytvoření pracovních listů jsem každý měsíc se žáky (vždy první pátek v měsíci) vyplnila jeden pracovní list. Takhle to bylo od listopadu do června. Každý měsíc byla poslouchaná jiná skladba, dle seznamu doporučených skladeb. Vzhledem k faktu, že v měsíci září probíhalo opakování z předchozího ročníku, příprava na výzkum, seznámení žáků s výzkumem a jeho průběhem, dále bylo třeba vytvořit pretest a pracovní listy, začala práce s pracovními listy v listopadu. Do června bylo tedy vyplněno všech sedm pracovních listů a na konci měsíce června žáci vyplnili posttest.

Žáci zakládali pracovní listy do rychlovazačů a na konci roku nám tak vznikl soubor analýz skladby včetně seznamu poslouchaných skladeb, ve kterém bych chtěla další roky pokračovat. Ideální by bylo zavést toto posluchačské portfolio v 6. ročníku a do 9. ročníku jej užívat. Po napsání posttestu následovalo vyhodnocení výzkumu a celé praktické části.

Metodika k pretestu

Pretest vyplní žáci v září, v rámci jedné vyučovací hodiny hudební výchovy. Každý žák dostane vytištěný list s testem. Ten se skládá ze šesti otázek, ke kterým záleží šest hudebních ukázek. Test byl kombinací otevřených a uzavřených otázek se stručnou

odpovědí. Plný počet, který mohou žáci získat je 12 bodů. Inspiraci na otázky jsem čerpala z Metodiky Daniela Ladislava¹¹⁹ a z učebnic hudební výchovy pro 7. ročník.^{120 121}

Časová dotace: cca 35 – 40 min.

Odkazy na poslouchané skladby:¹²²

Otázka 1. – L. van Beethoven – Symfonie č. 5 c moll op. 67 „Osudová“

Odkaz na ukázkou: <https://www.youtube.com/watch?v=76APELKygio>

Otázka 2. – W. A. Mozart – Symfonie No. 40 in G minor, K 55

Odkaz na ukázkou: <https://www.youtube.com/watch?v=JTc1mDieQI8>

Otázka 3. – P. I. Čajkovskij – Labutí jezero

Odkaz na ukázkou: <https://www.youtube.com/watch?v=9cNQFB0TDfY>

Otázka 4. – S. Rachmaninov – Druhý koncert

Odkaz na ukázkou: <https://www.youtube.com/watch?v=rEGOihjqO9w>

Otázka 5. – Škoda lásky – česká polka

Odkaz na ukázkou: <https://www.youtube.com/watch?v=QmRSIXmXB3k>

Otázka 6. – B. Smetana – Přiletěly vlaštovičky

Odkaz a ukázkou: <https://www.youtube.com/watch?v=pj8lzGMsewk>

Přípravná část:

Žádná přípravná část testu nepředcházela, protože bylo třeba zjistit na jaké úrovni žáci na počátku 7. ročníku v rámci poslechových činností jsou.

¹¹⁹ DANIEL, Ladislav. *Metodika hudební výchovy: [know how učitele hudební výchovy]*. 2. vyd. Ostrava: Montanex, 1992. ISBN 80-85300-98-2.

¹²⁰ ŠEDIVÝ, J., ROHLÍKOVÁ, L., *Hudební výchova: pro 6.-7. ročník základních škol a odpovídající ročníky víceletých gymnázií*. Plzeň: Fraus, 2014.

¹²¹ CHARALAMBIDIS, A., CÍSAŘ, Z., PILKA, J., MATOŠKA, D., *Hudební výchova 7 pro 7. ročník základní školy a odpovídající ročníky víceletých gymnázií*. 3., upravené vydání. Praha: SPN-pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2018.

¹²² Všechny skladby pouštěné při výzkumu (otázka 1. – 6. byly použity z internetového serveru www.youtube.com.

Motivace:

„Milí žáci, z důvodu psaní diplomové práce, ke které patří i výzkum, vás chci požádat o vyplnění testu, který budu dále hodnotit a využívat při výzkumu. Celkem budeme společně poslouchat šest velmi rozdílných skladeb. Uslyšíte skladby nejvýraznějších osobností dějin hudby jako je například Ludwig van Beethoven, Wolfgang Amadeus Mozart, P. I. Čajkovskij, Sergej Rachmaninov nebo Bedřich Smetana. Ke každé skladbě je jedna otázka, celkem tedy šest hudebních ukázek a 6 otázek. Předem vám děkuji za zodpovědné vyplnění testu, v případě dotazů se zeptejte před začátkem vyplňování.“¹²³

Společně si přečteme úvodní část listu i jednotlivé úkoly z důvodu správného porozumění zadání.

Samotné testování: Pretest – Příloha č. 1

1. Napiš, jak se mění dynamika v průběhu skladby. (1 body)

Délka ukázky: 3:08

2. Jaké slyšíš v ukázce hudební nástroje? – uveď alespoň tři nástroje (3 body)

Délka ukázky: 2:45

3. Napiš, jak na tebe ukázka působí. Co může hudba znázorňovat? (2 body)

Délka ukázky: 2:59

4. Opakuje se nějaká melodie vícekrát? Pomocí počítače a nahrávky (odkaz je v google učebně) napiš čas, kdy zaznívá hlavní téma. (2 body)

Délka ukázky: 4:33

¹²³ Zdroj: vlastní.

5. Na kolik dob trvá jeden takt? O jaký tanec se jedná? (2 body)

Délka ukázky: 3:02

6. Kolik ženských hlasů zazní v ukázce? Umíš je pojmenovat? (2 body)

B. Smetana – Přiletěly vlaštovičky

Délka ukázky: 1:33

5.4 Vyhodnocení pretestu a výsledky výzkumu

Výzkum byl vyhodnocován kvalitativně, tedy podrobnou analýzou odpovědí žáků v pretestu. Na konci výzkumu proběhlo vyhodnocení posttestu a porovnání výsledků testů.

Srovnání výsledků pretestu a posttestu

1. otázka – Napiš, jak se mění dynamika v průběhu skladby.

Tabulka 1: Srovnání pretestu a posttestu 1. otázka

Počet žáků	Body pretest	Procenta posttest	Body posttest	Procenta posttest	Rozdíl v %
20	6	30,0	8	40,0	10

Zdroj: vlastní

Při poslechu *Osudové* skladatele B. Smetany se měli žáci zaměřit na analýzu dynamiky. Za správnou odpověď mohl každý žák získat jeden bod, celkem tedy třída mohla získat 20 bodů. Při pretestu pouze 6 z nich odpovědělo správnou odpověď. V posttestu se správné odpovědi navýšily o 2, na celkový počet 8 správných odpovědí. Žáci, kteří odpověděli špatně často uváděli, že nevěděli, jak to správně slovy vyjádřit a popsat. Dle mého názoru byla potíž v neznalosti názvosloví z oblasti dynamiky.

2. otázka – Jaké slyšíš v ukázce hudební nástroje? – uveď alespoň tři nástroje

Tabulka 2: Srovnání pretestu a posttestu 2. otázka

Počet žáků	Body pretest	Procenta posttest	Body posttest	Procenta posttest	Rozdíl v %
20	25	41,7	42	70,0	28,3

Zdroj: vlastní

V Mozartově symfonii se měli žáci za úkol zaměřit se na poznávání hudebních nástrojů, které skladbu hrají. Celkový počet bodů, který mohl každý žák získat, byl 3 – za 3 hudební nástroje. Musím říct, že mě překvapilo výrazné zlepšení, které ve druhém testu nastalo. Žáci to zdůvodňovali tím, že při prvním testu jim byly nástroje povědomé, ale nemohli si vzpomenout na jejich názvy, tak nechali úkol nevyplněný, nebo uvedli jen jeden nástroj, který bezpečně znali.

3. otázka – Napiš, jak na tebe ukázka působí. Co může hudba znázorňovat?

Tabulka 3: Srovnání pretestu a posttestu 3. otázka

Počet žáků	Body pretest	Procenta posttest	Body posttest	Procenta posttest	Rozdíl v %
20	22	55,0	33	82,5	27,5

Zdroj: vlastní

Třetí otázka byla zaměřena na vyjádření nálady slyšené skladby a na zamyšlení se nad jejím obsahem. Vzhledem tomu, že úkol se skládal ze dvou otázek, mohl každý žák získat 2 body. Celá třída tak mohla získat 40 bodů. Žáci získali většinou pouze jeden bod, a to za otázku první. Druhou otázku zodpověděli správně pouze tři žáci. V pretestu došlo ke zlepšení a žáci toto zlepšení přisuzovali tomu, že v rámci výzkumu a práci s pracovními listy jsme se zaměřovali často na náladu skladby nebo její definici, a proto se jim v pretestu více dařilo lépe odpovídat.

4. otázka – Opakuje se nějaká melodie vícekrát? Pomocí počítače a nahrávky (odkaz je v google učebně) napiš čas, kdy zaznívá hlavní téma.

Tabulka 4: Srovnání pretestu a posttestu 4. otázka

Počet žáků	Body pretest	Procenta posttest	Body posttest	Procenta posttest	Rozdíl v %
20	13	32,5	19	47,5	15

Zdroj: vlastní

Rachmaninův *Druhý koncert* žáci pozorně poslouchali, aby dokázali najít hlavní motiv melodie. Za 4. otázku mohla třída získat celkem 40 bodů. Ačkoliv si s druhým úkolem, tedy přesným určením hlavního tématu nevěděli příliš rady, na první úkol odpověděli s větší úspěšností. Vzhledem k tomu, že na první otázku lze odpověď pouze ano či ne, byla úspěšnost vcelku vysoká. Při posttestu dokázalo 5 žáků správně v ukázce najít hlavní téma.

5. otázka – Na kolik dob trvá jeden takt? O jaký tanec se jedná?

Tabulka 5: Srovnání pretestu a posttestu 5. otázka

Počet žáků	Body pretest	Procenta posttest	Body posttest	Procenta posttest	Rozdíl v %
20	3	7,5	26	65	57,5

Zdroj: vlastní

Otázka, u které se nejvíce zvětšilo procento úspěšnosti je právě tato 5. otázka. Žáci mohli získat dva body, za správnou odpověď, že tak trvá na dvě doby a také, že se tento tanec nazývá polka. Největší problém spatřovali v tom, že nevěděli, jak se tanec jmenuje, ačkoliv jim ukázka byla povědomá. Toto velké zlepšení výsledků zřejmě zapříčinil fakt, že jsme právě polku analyzovali v pracovních listech a žáci se tak dozvěděli o více o tomto tanci.

6. otázka – Kolik ženských hlasů zazní v ukázce? Umíš je pojmenovat?

Tabulka 6: Srovnání pretestu a posttestu 6. otázka

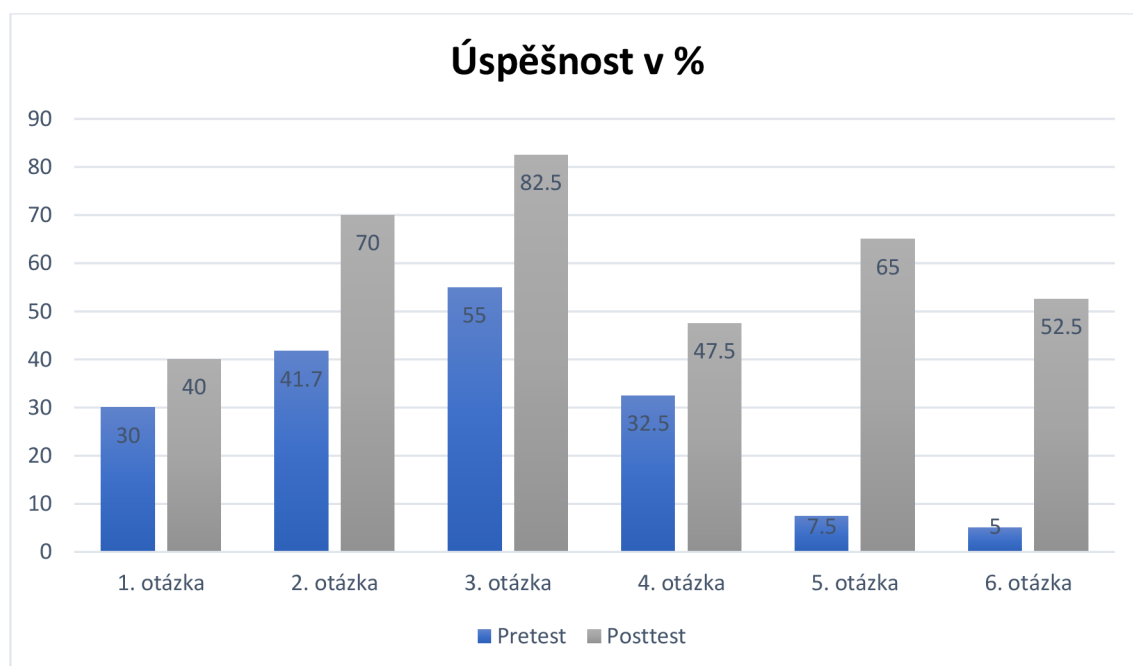
Počet žáků	Body pretest	Procenta posttest	Body posttest	Procenta posttest	Rozdíl v %
20	2	5	21	52,5	47,5

Zdroj: vlastní

Poslední otázka testování se týkala rozdělení lidských hlasů podle rozsahu. Celkem mohli získat žáci 40 bodů. Avšak toto cvičení způsobilo žákům značné potíže. Pouze dva žáci odpověděli správný počet hlasů, pojmenovat tyto hlasy však neuměl žádný z nich. V pretestu byly výsledky zcela odlišné a rapidně se nevyšila procentuální úspěšnost.

Z výsledků výzkumu a porovnání obou testů jsem zjistila, že cíleným procvičováním zařazováním pravidelných poslechových činností do hodin hudební výchovy došlo ke zlepšení dovedností žáků, a to v některých otázkách i velmi výrazně. Počáteční neúspěch v pretestu spatřuji i v tom, že žákům chyběly poznatky, které je dosti limitovaly.

Graf 1.: Porovnání výsledků pretestu a posttestu

6 METODIKA K PRACOVNÍM LISTŮM

6.1 Habanera – Georges Bizet

Pracovní list je součástí příloh: Příloha č. 2

První poslouchanou skladbou je *Habanera* z opery *Carmen* od skladatele Georga Bizeta, ke které je vytvořena následující metodika. Skládá se ze dvou cvičení v rámci, kterých si žáci procvičují rozlišování instrumentální, vokální a vokálně-instrumentální hudby na základě poslouchané hudební ukázky. Vyplňování pracovního listu se řídí podle pokynů učitele, který pouští skladbu, popřípadě ji podle potřeby zastavuje a komentuje. Pracovní list je vytvořen v programu Canva.com.

Délka poslechu: 2:10 min

Odkaz na hudební ukázku: https://www.youtube.com/watch?v=KJ_HHRJf0xg¹²⁴

Cíl: žák rozlišuje vokální, instrumentální a vokálně-instrumentální hudbu, rozpozná náladu skladby.

Časová náročnost: do 20 min.

Přípravná část:

Před prvním poslechem je nutné vysvětlit žákům pojmy vokální a instrumentální hudba, na které je tento pracovní list zaměřen. Příklad činností přípravné části: Pustíme žákům tři ukázky, jednu vokální a jednu instrumentální a jednu vokálně-instrumentální. Například:

- Piráti z Karibiku (Alanem Silvestrim) –
<https://www.youtube.com/watch?v=awyv8ZS5MeE>¹²⁵

¹²⁴ Carmen: Habanera [online]. [cit. 2024-06-30]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=KJ_HHRJf0xg
¹²⁵ Piráti z Karibiku: [online]. [cit. 2024-06-30]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=awyv8ZS5MeE>

- Měsíčku na nebi (Antonín Dvořák) –
<https://www.youtube.com/watch?v=u2b7laEALNY> ¹²⁶
- Hallelujah – kapela Pentatonix (Leonard Cohen) –
<https://www.youtube.com/watch?v=LRP8d7hhpoQ> ¹²⁷

Po poslechu se žáky budeme společně hledat rozdíly mezi ukázkami na tabuli. Cílem je určit, že první skladba je pouze hraná hudebními nástroji a druhá zpívaná operní zpěvačkou za doprovodu orchestru. Návodné otázky: Zpívá se ve skladbě? Slyšíš hudební nástroje?

Doporučený zápis do sešitu:

Obrázek 1.: Vokální x instrumentální hudba

Vokální x instrumentální hudba:

- **Vokální skladba** – skladba určená pouze ke zpěvu bez hudebních nástrojů.
- **Instrumentální skladba** – skladba určená pouze pro hudební nástroje bez doprovodu zpěvu.
- **Vokálně-instrumentální skladba** – skladba, v níž je zpěv doprovázen hudebními nástroji.

Zdroj: vlastní zpracování podle CoJeCO.cz: Vokální hudba [online]. [cit. 2024-06-25]

Motivace:

Ukážeme žákům mapu Evropy a vyjmenujeme státy, které se v Evropě nachází. Úkolem bude v ukázce poznat nějakou evropskou zemi, kterou jim to připomíná.

¹²⁶ Měsíčku na nebi: Antonín Dvořák [online]. [cit. 2021-06-30]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=u2b7laEALNY>

¹²⁷ Hallelujah: Pentatonix [online]. [cit. 2024-06-30]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=u2b7laEALNY>

1. poslech a rozhovor

Obrázek 2: Pracovní list č. 1 – úkol č. 1

HABANERA - GEORGE BIZET

- 1 a. Zavři oči a poslouchej ukázkou.
- b. Popiš, jaký obraz jsi při poslechu viděl (např. do jaké krajiny ses dostal a na jaké místo, jaké lidi jsi viděl, co dělali)
Pokud ti více vyhovuje kreslení - namaluj obrázek.

Zdroj: vlastní

Žáci zavřou oči a pozorně poslouchají skladbu. Poté popíší obraz, který při poslechu hudební ukázky vidí. V závorce jsou uvedené jednotlivé aspekty k zamyšlení.

Například: o čem se v písni zpívá, na jaké místo nás ukázka přenesla, kdo píseň zpívá, a jak interpret vypadá, popiš vůně a barvy, roční období, počasí, a hlavně zkusit poznat zemi, kterou ukázka znázorňuje. Žákům dáme dostatečný čas na přemýšlení a vyplnění úkolu. Někteří žáci mají raději výtvarné vyjadřování, a tak si mohou vybrat, zda budou hudbu popisovat, či kreslit.

2. poslech

Obrázek 3: Pracovní list č. 1 – úkol č. 2

- 2 a. Pozorně poslouchej skladbu a zakroužkuj slova, která podle tebe nejvíce vystihují náladu skladby?

VESELÁ	POMALÁ	RYCHLÁ	SMUTNÁ
VÁŽNÁ	CHLADNÁ	SLAVNOSTNÍ	TRUHLIVÁ
NĚŽNÁ	RÁZNÁ	BOUŘLIVÁ	LASKAVÁ

- b. Dopiš další přídavná jména, která bys doplnil ty.

- c. Vyber možnost, která nejvíce odpovídá ukázce:

VOKÁLNÍ INSTRUMENTÁLNÍ VOKÁLNĚ-INSTRUMENTÁLNÍ

Zdůvodni svoji odpověď.

Zdroj: vlastní

Žáci zakroužkují přídavná jména, která podle nich nejvíce vystihují náladu skladby. Vzhledem k tomu, že s aktivním poslechem skladeb začínáme, dáme žákům možnost vybírat z předepsaných slov. Každý může vnímat hudební ukázkou jinak, a proto volíme i otevřenou otázku, kde žáci sami mohou doplnit vlastní přídavná jména.

Po tomto úkolu následuje společná diskuse se žáky. Každý půjde k tabuli a napíše na ni jedno přídavné jméno, které zakroužkoval nebo dopsal. U starších dětí se snažíme o argumentaci, proč jednotlivá slova vybraly.

Dalším úkolem je vybrat, zda ukázka je **instrumentální** či **vokální** - viz. pracovní list cvičení 2 c). Vzhledem k tomu, že se s tímto učivem žáci již seznámili, musí svoji odpověď zdůvodnit (učitel zjistí, zda žáci oběma termínům bezpečně rozumí a mohou s nimi dále pracovat.)

Po splnění úkolů ke druhému poslechu se žáky opět provedeme společnou kontrolou jejich odpovědí.

3. poslech

Při posledním poslechu pustíme i video (při prvním a druhém poslechu by žáci více sledovali video než hudbu, proto jej zprvu vynecháme) a společně zhodnotíme skladbu.

Na závěr diskuze učitel vysvětlí, co znamená pojem HABANERA a následný rozbor překladu textu.

Bonusový úkol pro žáky na konci hodiny (popřípadě dobrovolný DÚ):

- Vyhledat na internetu název opery, ve které tato skladba zaznívá a dohledat bližší informace.

6.2 Naše cesty – Marek Ztracený

Pracovní list je součástí příloh – Příloha č. 3

Druhou poslouchanou písní je píseň *Naše cesty* od zpěváka a muzikanta Marka Ztraceného. Autorem hudby i textu je sám zpěvák. Píseň vydal v roce 2019. Je inspirována jeho dětstvím a jeho vzpomínkami, které se váží ke komunistickému režimu

a zákazu migrací. K hudebnímu podkladu vznikl i videoklip, ve kterém se dva mladí lidé snaží utéct vládnoucímu politickému režimu.

Pracovní list, který je k této písni vytvořený se skládá celkem ze tří cvičení. Vyplňování pracovního listu se řídí podle pokynů učitele, který pouští skladbu, popřípadě ji podle potřeby zastavuje a komentuje. Pracovní list je vytvořen v programu Canva.com.

Délka poslechu: 5:47 min

Odkaz na hudební ukázkou: <https://www.youtube.com/watch?v=KzEdxAPNAiM>¹²⁸

Cíl: žák analyzuje text písně a dokáže určit obsah písně

Časová náročnost: do 20 min.

Přípravná část:

Dle tematického plánu a konzultace s paní učitelkou, která třídu učí na dějin jsem zjistila, že se žáci již seznámili s pojmem železná opona s jejím významem, vznikem a pádem, tudíž nebyla potřebná žádná přípravná část z hlediska dějepisného.

Na jednoduché lidové písni Rodné údolí (notový záznam ve zpěvníku *Já, písnička 1. díl*)¹²⁹

Návodné otázky: *Najdi první sloku písně? Kolik slok píseň má? Opakuje se nějaká část v písni vícekrát? Jak se tomuto jevu označenému písmenem R. říká? O čem se v písničce zpívá? Jak se zpěvák při zpěvu asi cítí? Je píseň smutná nebo veselá?*

Motivace:

Vzhledem k tomu, že se žáci již s tímto učivem seznámili, vyzkoušíme, co si o tomto tématu pamatují formou společné myšlenkové mapy, kterou budeme vytvářet na tabuli. Učitel doprostřed tabule napíše termín **ŽELEZNÁ OPONA**. Žáci se budou hlásit a říkat, co o tématu ví. Jeden žák bude zapisovatel a bude všechny postřehy psát na tabuli.

¹²⁸ Marek Ztracený: Naše cesty [online]. [cit. 2024-05-08]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=u2b7laEALN>

¹²⁹ KOZÁKOVÁ, Soňa; ZIMA, Jiří a MACEK, Jiří. *Já & písnička 1: zpěvník pro žáky základních škol*. Cheb: G + W, 2011.

V případě, že žáci budou potřebovat, učitel bude vysvětlovat a zpřesňovat jejich odpovědi.

1. poslech a rozhovor

Obrázek 4.: Pracovní list č. 2 – úkol č. 1.

NAŠE CESTY - MAREK ZTRACENÝ

- 1 a. Posad' se do pohodlné polohy, zavři oči a poslouchej ukázkou.
b. Jaké pocity v tobě písnička vyvolává?

Zdroj: vlastní

Žáci ve posadí do jim příjemné polohy a budou poslouchat hudbu (mohou zavřít oči nebo si sednou na jakékoliv místo ve třídě). Po prvním poslechu písničky vyplní žáci otázku 1 b) z pracovního listu – Jaké pocity v tobě písnička vyvolává? V rámci rozhovoru může učitel navázat na poznatky z předešlého pracovního listu, tedy rozlišování vokální, instrumentální a vokálně-instrumentální hudby. Žáci zhodnotí charakter slyšené hudby a svoji odpověď zdůvodní.

2. poslech

Obrázek 5.: Pracovní list č. 2 - úkol č. 2

- 2 Dopln' chybějící slova do textu.

Naše cesty _____
a nebo klikatý.
_____ bude dobrý
jsme jenom já a ty.
Křičíš, že _____,
že nejsme ztracený.
Za _____, za deště,
stále jsme to my.

my dva jsme jen jedno.

Zdroj: vlastní

Při druhém poslechu žáci doplňují vynechaná slova, která v textu písně chybí. Učitel může dle potřeby píseň zastavovat nebo se vracet, tak aby všichni žáci měli možnost doplnit správnou odpověď. Po poslechu si text si společně přečteme a doplníme správné odpovědi. Poté shrneme obsah textu písně a hlavní myšlenku.

Správné odpovědi: rovný, všechno, chceš ještě, sucha, cest je plno.

3. poslech s videoklipem

Obrázek 6.: Pracovní list č. 2 – úkol č. 3

3 Poslední poslech s videoklipem.

O jaké historické události píseň pojednává?

Napiš příběh o tom, co asi prožívají mladí lidé ve videoklipu.

Zdroj: vlastní

Po posledním poslechu žáci odpoví na otázku číslo 3. a vymyslí krátký příběh o tom, co prožívají hlavní hrdinové příběhu, kam utíkají a co se právě děje.

6.3 Měsíční sonáta 1. věta – Adagio sostenuto - Ludwig van Beethoven

Třetí poslouchanou skladbou je *Měsíční sonáta část Adagio sostenuto*, tedy 1. věta. Ludwig van Beethoven je jednou z nejvýraznějších osobností hudebních dějin, se kterým mají za úkol seznámit i žáci v průběhu základní školy. Proto i pro žáky 7. ročníku byla zařazena skladba tohoto skladatele. Z důvodu variability a snahou seznámit děti s různými druhy a styly žánrů byla vybrána právě tato skladba. Jedná se o jedinou instrumentální, ryze klavírní skladbu tohoto výzkumu.

Délka poslechu: 6:07

Odkaz na hudební ukázkou: https://www.youtube.com/watch?v=nT7_IzPHHb0¹³⁰

Cíl: žák umí analyzovat melodii a její pohyb.

Časová náročnost: do 20 min.

Motivace:

„Vzhledem k tomu, že nyní píšete spoustu testů, protože se uzavírají známky s blížícím se koncem pololetí, pokusíme se na chvíli zpomalit a přemýšlet. Nyní si poslechneme skladbu, která nám k tomu pomůže. Skladatel tuto skladbu skládal v době, kdy se sám potýkal s nepřízní osudu, a proto nám může být i motivací v tom, že i když se zrovna nacházíme ve složitější životní situaci, musíme jít dále a snažit se žít.“¹³¹

1. poslech a rozhovor

Obrázek 7.: Pracovní list č. 3 – úkol č. 1

MĚSÍČNÍ SONÁTA - L. VAN BEETHOVEN

1 a. Zaposlouchej se do Beethovenovi Měsíční sonáty.
b. Piš slova, která tě napadnou po 1. poslechu.

Zdroj: vlastní

¹³⁰ Měsíční sonáta: Ludvig van Beethoven. [online]. [cit. 2024-06-25]: Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=nT7_IzPHHb0

¹³¹ Zdroj - vlastní zpracování.

„Nyní si představte, že sedíte na okenním parapetu, všude je ticho a klid. Jediné, co je vidět je krajina osvětlená měsíčním svitem. Mlčky sedíte a přemýšlíte po těžkém dni ve škole a o tom, co vás zítra čeká.“¹³²

Po prvním poslechu následuje vyplnění myšlenkové mapy v pracovním listu, kde napíšeme všechna slova, která nás napadnou (přídavná jména, podstatná jména, pocity, nálady).

Následuje společná diskuze o jednotlivých bodech myšlenkové mapy a následné otázky k poslechu:

- Rozlišení vokální x instrumentální hudby
- Jaké hudební nástroje jsou v ukázce slyšet?

2. poslech

Obrázek 8.: Pracovní list č. 3 – úkol č. 2

- 2** a. Při poslouchání se zaměř na melodii.
b. Vyber slova, která nejvíce vystihují melodii ukázky?

NĚŽNÁ	HRAVÁ	DIVOKÁ	SKOTAČIVÁ
BOUŘLIVÁ	NEKLIDNÁ	KLIDNÁ	SLAVNOSTNÍ
ZASNĚNÁ	VELKOLEPÁ	VÁŽNÁ	JEDNOTVÁRNÁ

Zdroj: vlastní

Po druhém poslechu vyberou žáci slova z nabídky, která nejvíce vystihují melodii a pohyby melodie.

Žáci zdůvodní výběr přídavných jmen a poté vymyslíme další slova, která podle nás nejvíce vystihují melodii. Odpovědi píšeme společně na tabuli a diskutujeme o nich.

¹³² Zdroj - vlastní zpracování.

Obrázek 9.: Pracovní list č. 3 – úkol č.3

- 3** a. **Opakuje se nějaká melodie ve skladbě vícekrát?
Pokus se si tuto melodii zapamatovat a zazpívat ji spolužákům.**
- b. **L. van Beethoven pojmenoval skladbu Měsíční sonáta.
Souhlasíš se skladatelem nebo by se ti k ní více hodil jiný název?**

Zdroj: vlastní

Pokračujeme 3. cvičením z pracovního listu – *Opakuje se nějaká melodie ve skladbě vícekrát? Pokus se si tuto melodii zapamatovat a zazpívat ji spolužákům.*

Melodii si zazpíváme s pomocí klavíru, popřípadě se můžeme vrátit k ukázce, zastavovat ji a zaměřit se na hlavní téma.

3. poslech

Při posledním poslechu se můžeme pohodlně posadit kdekoli po místnosti. Třeba se i dívat z okna a přemýšlet.

Poslední úkol v pracovním listě se týká názvu skladby – Měsíční sonáta. S dětmi vedeme diskuzi o názvu a vymyslíme jiné možnosti.

Bonusový úkol pro žáky na konci hodiny (popřípadě dobrovolný DÚ):

- Vyhledat informace o L. van Beethovenovi nebo klasicismu.
- Vytvořit letáček, prezentaci nebo myšlenkovou mapu (v programu Prezi.com, Canva.com, PowerPoint apod.)
- Zájemci o výtvarnou výchovu mohou nakreslit sebe, jak sedí v noci u okna (podle motivační části).
- Naučit se hrát na klavír některou ze skladeb tohoto skladatele na příští hodinu. (pro klavíristy)

6.4 Esmeralda – František Matěj Hilmar

Pracovní list č. 4 – Příloha č. 5

Jedinou taneční hudbou, která byla ve výzkumu vybrána je tato polka skladatele Františka Matěje Hilmara. Polka je velmi rozšířený a známý tanec, proto jsem zvolila právě ten.

Délka poslechu: 2:04

Odkaz na hudební ukázkou: <https://www.youtube.com/watch?v=iQlRbcaQsJU>¹³³

Cíl: žák pozná polku a určí třídílnou formu.

Přípravná část:

V předchozí hodině žákům vysvětlíme malou písňovou formu a uvedeme si jednotlivé příklady. Je dobré žákům předložit i notovou předlohu pro lepší orientaci.

Skladba se dělí na jednotlivé části a tyto části se nazývají díl. Mezi jednotlivými díly jsou určité protiklady (kontrasty), ať už v oblasti tempa, dynamiky apod.

Malá písňová forma:

- Malá písňová forma jednodílná – má pouze jeden díl, jednu melodii, jsou to krátké nápěvky, značíme **a**, např. Kolo, kolo mlýnský. (odkaz na ukázkou: <https://www.youtube.com/watch?v=SD7rEcLi-Bc>)¹³⁴
- Malá písňová forma dvoudílná – skládá se ze dvou částí (period), z nichž každý je rozdílný, značíme **ab**, např. Okoř. (odkaz na ukázkou: <https://www.youtube.com/watch?v=44tj8qChW10>)¹³⁵

¹³³ Hilmar: František Matěj: Esmeralda. [online]. [cit. 2024-06-21]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=iQlRbcaQsJU>.

¹³⁴ Kolo, kolo mlýnský. [online]. [cit. 2024-06-27]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=SD7rEcLi-Bc>.

¹³⁵ Okoř. [online]. [cit. 2024-06-27]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=44tj8qChW10>.

- Malá písňová forma třídílná – skládá se ze tří částí (period), první a třetí díl se opakuje (opakování nemusí být doslovné, ale s nějakými obměnami), druhá část je zcela rozdílná, značíme **aba**, např. V sladkém snění - P. I. Čajkovskij (odkaz na ukázkou: https://www.youtube.com/watch?v=UswURqG_c5M)¹³⁶¹³⁷

Doporučený zápis do sešitu:

Obrázek 10.: Malá písňová forma

Malá písňová forma:

- Malá písňová forma jednodílná (a) - jeden díl, jedna melodie.
- Malá písňová forma dvoudílná (ab) - dvě části (periody), každá část je rozdílná.
- Malá písňová forma třídílná (aba) - tři části, část 1. a 3. se opakují, část 2. je rozdílná.

Zdroj: vlastní zpracování podle Wikipedie: Malá písňová forma online]. [cit. 2024-06-25]

Motivace:

V motivační části proběhne diskuze se žáky o taneční hudbě: „Žáci, nyní je období plesů. Co takový ples podle vás je? Chodí vaši rodiče na ples? Co se na plese dělá? My si teď poslechneme společně jednu skladbu. Pozorně ji poslouchajte a až ukázka skončí, zkusíte mi říct, jestli vám to připomíná nějaký společenský tanec. Kdo chce, může se v lavici pohybovat do rytmu.“

¹³⁶ Pyotr TCHAIKOVSKY: Op. 39, No. 21 (Sweet Dream). [online]. [cit. 2024-06-27]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=UswURqG_c5M.

¹³⁷ Malá písňová forma. Online. Wikipedie. Dostupné také z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Mal%C3%A1_p%C3%ADs%C5%88ov%C3%A1_forma.

1. poslech a rozhovor

Obrázek 11.: Pracovní list č. 4 – úkol č. 1

ESMERALDA - F. MATĚJ HILMAR

- 1** Zaposlouchej se pozorně do hudební ukázky.
Můžeš se pohupovat do rytmu.
Jaký společenský tanec ti to připomíná?

Zdroj: vlastní

Po poslechu si společně se žáky odpovíme na otázku z pracovního listu a blíže si tento tanec představíme. Následuje rozhovor, ve kterém můžeme zopakovat poznatky z minulých poslechových listů. Poznatky si zapisuj do myšlenkové mapy – viz. Obrázek 10.

Návodné otázky:

- *Je ukázka vokální? Zdůvodni odpověď.*
- *Jaká je nálada ukázky? (přídavná jména)*
- *Jaké je tempo ukázky – je stálé nebo se často mění?*
- *Na kolik dob je jeden takt? (v případě, že žáci nebudou vědět po prvním poslechu odpověď, necháme otázku na druhý poslech až budeme ukázky zastavovat a detailně poslouchat po částech)*
- *Jaké slyšíš v ukázce hudební nástroje?*

Obrázek č. 12.: Pracovní list č. 4 – úkol č. 2

2 Myšlenková mapa

Odpovídej na otázky:

- Instrumentální x vokální hudba
- tempo stále x měnící se
- na kolik dob je jeden takt
- jaké hudební nástroje slyšíš v ukázce

Zdroj: vlastní

2. poslech

Obrázek 13.: Pracovní list č. 4 – úkol č. 3

3 Urči formu ukázky - společný poslech se zastavováním

Zdroj: vlastní

Učitel skladbu dle potřeby zatavuje tak, abychom se žáky došli k tomu, že skladba je tvořena ze 3 dílů, kdy první a třetí díl je totožný. Díl A je tvořen z dvou malých dílů (a – piano, b – forte).

Informace pro učitele: Díl A (díl a: 00:00, díl b: 00:21)

Díl B 00:44

Díl A 01:47

3. poslech

Ničíím nerušený třetí poslech pro ujasnění dílů a formy.

Bonusový úkol:

- Domluvit se se spolužákem nebo spolužačkou a natrénovat polku. Příští hodinu ho můžete předvést (popřípadě jiný společenský tanec dle vašeho výběru)
- V případě zájmu žáků se může některý z nich ujmout upořádání plesu v hodině hudební výchovy (výzdoba, seznam písní, společenský oděv apod.)

6.5 Proč bychom se netěšili – Bedřich Smetana

Pracovní list č. 5 – Příloha č. 6

Jako zástupce vokální hudby jsem vybrala árii *Proč bychom se netěšili*, kterou složil Bedřich Smetana. Árii můžeme slyšet v opeře *Prodaná nevěsta*.

Délka poslechu: 3:04

Cíl: žák rozlišuje ženské a mužské hlasy dle rozsahu a umí rozlišit sbory podle obsazení.

Odkaz na hudební ukázk: <https://www.youtube.com/watch?v=Na6piObEzws>¹³⁸

Časová náročnost: 20 min.

Přípravná část:

Žákům vysvětlíme druhy sborů a v rámci nich rozdělení ženských a mužských hlasů podle rozsahu. Učitel u klavíru v rámci rozezpívání ukáže žákům rozsahy jednotlivých hlasů.

Sbory: ženské, mužské nebo smíšené (ženy i muži).

Ženské hlasy: soprán, mezzosoprán, alt, kontraalt.

¹³⁸ Proč bychom se netěšili. [online]. [cit. 2024-06-22]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=Na6piObEzws>

Mužské hlasy: tenor, kontratenor, baryton, bas.

Doporučený zápis do sešitu:

Obrázek 14.: Rozlišení sborů a lidských hlasů

Druhy sborů podle obsazení:

- **ženské** (pouze ženy)
- **mužské** (pouze muži)
- **smíšené** (muži i ženy)

Druhy ženských hlasů dle rozsahu:

- **soprán** (nejvyšší hlas)
- **mezzosoprán** (střední hlas)
- **alt** (nejnižší hlas)

Druhy mužských hlasů dle rozsahu:

- **tenor** (nejvyšší hlas)
- **baryton** (střední hlas)
- **bas** (nejnižší hlas)

Zdroj: vlastní

Motivace:

„Dnes si poslechneme skladbu jednoho z našich největších skladatelů, a to Bedřicha Smetany. Konkrétně árii z opery *Prodaná nevěsta*.”¹³⁹

„Již více než 150 let vévodí *Prodaná nevěsta* české opeře. Nikomu jinému, ani Smetanovi samotnému, se nepodařilo překonat její popularitu, která se za ta léta dostala takřikajíc do naší národní DNA.”¹⁴⁰

¹³⁹ Zdroj: vlastní.

¹⁴⁰ *Prodaná nevěsta*. Online. Národní divadlo. Dostupné také z: <https://www.narodni-divadlo.cz/cs/predstaveni/prodana-nevesta-3266368>.

1. poslech a rozhovor

Obrázek 15.: Pracovní list č. 5 – úkol č. 1 a 2

PROČ BYCHOM SE NETĚŠILI - B. SMETANA

- 1 Poslouchej pozorně skladbu a vyber jednu z možností:

VOKÁLNÍ INSTRUMENTÁLNÍ VOKÁLNĚ-INSTRUMENTÁLNÍ

- 2 a. Kolik hlasů zpívá v této ukázce? (napoví ti noty)

b. Pojmenuj jednotlivé hlasy.

Zdroj: vlastní

Po prvním poslechu žáci vyplní úkol číslo 1 z pracovního listu, který je zaměřený na rozlišení vokální, instrumentální a vokálně-instrumentální hudby. Pokračují druhým úkolem, ke kterému mohou použít i noty, které jsou součástí cvičení. V rámci přípravné část se žáci učili rozlišovat mužské a ženské hlasy, zkusí žáci pojmenovat jednotlivé hlasy z ukázky.

2. poslech

Obrázek 16.: Pracovní list č. 5 – úkol č. 3 a 4

- 3 **Odpověz na otázky:** A/N

Mění se tempo?

Je rytmus pravidelný?

- 4 **Vyber z možností. Jaká přídavná jména nejvíce vystihují tempo skladby.**

POMALÉ MÍRNÉ KLIDNÉ POCHODOVÉ ŽIVÉ DIVOKÉ

Zdroj: vlastní

Po druhém poslechu se zaměříme na 3. a 4. úkol. Oba jsou zaměřené na otázku tempa a rytmu. Ve třetím úkolu odpoví žáci pouze ano nebo ne podle poslechu a ve čtvrtém vybírají z možností slova, která nejvíce vystihují tempo skladby.

3. poslech

Poslední poslech je nerušený, klidný poslech, po kterém následuje společné shrnutí poznatků.

Bonusový úkol:

- Nauč se zpívat skladbu.
- Klavíristé je mohou skladbu naučit hrát na klavír.

6.6 Čtvero ročních dob (Jaro) – Antonio Vivaldi

Pracovní list č. 6 – Příloha č. 7

Délka ukázky: 3:32

Cíl: žák se učí rozlišovat dynamické změny ve slyšené hudbě a poznat podle zvuku hudební nástroje, které hrají poslouchanou skladbu.

Odkaz na hudební ukázku: <https://www.youtube.com/watch?v=qyFsW6TZqYA>¹⁴¹

Časová náročnost: 20 min.

Přípravná část:

Učitel žákům vysvětlí dynamická znaménka a dělení hudebních nástrojů.

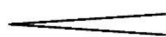
¹⁴¹ Antonio Vivaldi - Four Seasons - Spring (Allegro). [online]. [cit. 2024-06-25]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=qyFsW6TZqYA>

Dynamická znaménka určují, jak nahlas nebo potichu hrát či zpívat. V notách se používají grafické značky, označující první písmena latinských výrazů.

pp	pianissimo	velmi slabě
p	piano	slabě
mp	mezzopiano	středně slabě
mf	mezzoforte	středně silně
f	forte	silně
ff	fortissimo	velmi silně

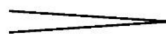
Při nácvičku učitel bude hrát na klavír a střídat dynamiku. Žáci budou určovat změny dynamiky a pojmenovávat je.

Dynamika se může měnit pozvolně nebo náhle. Při pozvolných změnách se využívají znaménka

crescendo

zesilovat

decrescendo

zeslabovat

Dělení strunných nástrojů:

- Nástroje strunné smyčcové: housle, viola, kontrabas ...
- Nástroje strunné drnkací: kytara, loutna, harfa ...
- Nástroje strunné klávesové: klavír, cimbál, cembalo ...

Odkaz na online procvičování zvuků hudebních nástrojů:

<https://www.youtube.com/watch?v=HS53u2DHd0Y>¹⁴²

¹⁴² Poznávání hudebních nástrojů, 2020, YouTube video. [cit. 2024-06-25] Dostupné z: URL. <https://www.youtube.com/watch?v=HS53u2DHd0Y>

Doporučený zápis do sešitu:

Obrázek 17.: Dynamická znaménka a strunné nástroje

Dynamická znaménka:

- piano (p) - slabě
- mezzoforte (mf) - středně silně
- forte (f) - silně

< crescendo zesilovat
> decrescendo zeslabovat

Dělení strunných nástrojů:

- Nástroje strunné smyčcové: housle, viola, kontrabas ...
- Nástroje strunné drnkací: kytara, loutna, harfa ...
- Nástroje strunné klávesové: klavír, cimbál, cembalo ...

Zdroj: vlastní

Motivační část:

1. poslech a rozhovor

Obrázek 18.: Pracovní list č. 6 – úkol č. 1

ČTVERO ROČNÍCH DOB (JARO) - A. VIVALDI

-
- 1 a. Sed' jako na koncertě a poslouchej část JARO.
 - b. Vystihuje podle tebe ukázka jaro?
Jakou krajinu sis představil při poslechu? Jaká zvířata? (nakresli nebo napiš)

Zdroj: vlastní

Žáci sedí jako na koncertě a poslouchají hudební ukázkou. Aby se žáci cítili opravdu jako v divadle, může učitel rozsadit židle a zahrát si s žáky na opravdové divadlo. Po prvním poslechu vypracují 1. úkol z pracovního listu – Vystihuje podle tebe ukázka jaro? Jakou krajinu sis představil při poslechu? Jaká zvířata? Žáci napíší nebo nakreslí, jakou představu v nich skladba vyvolala.

Následuje společný rozhovor, kdy učitel klade otázky. Např. *Je ukázka vokální, instrumentální, vokálně-instrumentální hudba? Je skladba rychlá nebo pomalá? Je smutná nebo veselá?*

2. poslech

Obrázek 19.: Pracovní list č. 6 – úkol č. 2

2 V ukázce jsou výrazné změny hlasitosti neboli dynamika.

Když uslyšíš:

FORTE – POSTAV SE

MEZZOFORTE – SEDNI SI

PIANO – DŘEPNI SI

Zdroj: vlastní

Po společném rozhovoru následuje druhý poslech, ve kterém mají žáci za úkol všimnout si dynamických změn, když bude hrát skladba nahlas (forte) - postaví se, středně silně (mezzoforte) - sednou si, potichu (piano) – dřepnou si.

3. poslech

Obrázek 20.: Pracovní list č. 6 – úkol č. 3

3 a. Jaké hudební nástroje slyšíš v ukázce? (vyber jednu z možností)

STRUNNÉ KLÁVESOVÉ

STRUNNÉ SMYČCOVÉ

STRUNNÉ DRNKACÍ

b. Uved' název nástroje, který hraje v ukázce?

Zdroj: vlastní

Při třetím poslechu žáci poslouchají skladbu a zaměří se na hudební nástroje, které skladbu hrají. V úkolu 3 a) vyberou jednu správnou možnost a v úkolu 3 b) napíší název nástroje/nástrojů, které podle zvuku poznali.

Společný bonusový úkol se třídou:

- Zahrát tuto skladbu na boomwhackers s nahrávkou. Odkaz na ukázkou: <https://www.youtube.com/watch?v=YASDwIx4Cd0> ¹⁴³
- Zapojit do poslechu skladby hru na tělo podle nahrávky. Odkaz na ukázkou: <https://www.youtube.com/watch?v=u4qzEpGU0Mo> ¹⁴⁴
- Zahrát tuto skladbu na nástroje Orffova instrumentáře podle nahrávky. Odkaz na ukázkou: <https://www.youtube.com/watch?v=u-VhaiMjMxc> ¹⁴⁵

6.7 Kdyby byl Bavorov

Pracovní list č. 7 – Příloha č. 8

Jako zástupce lidové písně jsem vybrala pro výzkum známou písničku *Kdyby byl Bavorov*, na které budeme analyzovat harmonii, dvojhlas rytmus.

Časová dotace: 20 min.

Odkaz na hudební ukázkou: https://www.youtube.com/watch?v=R4DMUNJXR_c ¹⁴⁶

Cíl: žák rozlišuje harmonické vztahy tóniku, dominantu a subdominantu, umí zazpívat jednoduchý dvojhlas v terciích.

Přípravná část:

¹⁴³ Spring: Easy Boomwhacker Play-Along [online]. [cit. 2024-06-27]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=YASDwIx4Cd0>

¹⁴⁴ Antonio Vivaldi: Jaro. [online]. [cit. 2024-06-27]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=u4qzEpGU0Mo>

¹⁴⁵ Vivaldi INSTRUMENTACJA Wiosna. [online]. [cit. 2024-06-07]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=u-VhaiMjMxc>

¹⁴⁶ Kdyby byl Bavorov. [online]. [cit. 2024-06-28]: Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=nT7_IzPHHb0

Jako úvodní část pustíme žákům výukové video o harmonických funkcích. Odkaz na ukázkou: <https://www.youtube.com/watch?v=nr3XuZV9Bmk>¹⁴⁷

Úvod:

„Žáci, dnes si k analýze poslechneme všem velmi známou písničku, u které však neznáme autora. Vzpomenete si, jak se písni, která nemá autora řekne?“

1. poslech s rozhovorem

Obrázek 21.: Pracovní list 7 – úkol č. 1

KBYBY BYL BAVOROV

1 a. Poslouchej pozorně skladbu.
b. Přiřaď žánr k ukázce. (vyber jednu možnost)

Lidová hudba	Klasická hudba
--------------	----------------

c. Vyber správnou možnost. Píseň je:

Jednohlasá	Dvojhlasá
------------	-----------

Zdroj: vlastní

Po prvním poslechu žáci vyplní první cvičení na pracovním listu a následuje společný rozhovor. Vzhledem k tomu, že je to poslední pracovní list po ročním procvičování, necháváme spíše na žácích, aby sami skladbu analyzovali a učitel kontroluje a zpřesňuje.

2. poslech

Obrázek 22.: Pracovní list č. 7 – úkol č. 2 a 3

- 2** a. Poslouchej skladbu a zaměř se na harmonické změny. V notách si udělej značky, kdy se mění akordy. Pomohou si noty.

¹⁴⁷ Základní harmonické funkce. [online]. [cit. 2024-07-01]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=nr3XuZV9Bmk>

b. **Určete tóniku, dominantu a subdominantu.**

Zdroj: vlastní

Žáci pomocí sluchu a přiložených not na pracovním listě sledují harmonické změny a určí tóniku, dominantu a subdominantu.

3. poslech

3 **Odpověz na otázky AxN: (pokud je odpověď ne - oprav větu)**

Je každý takt na 3 doby?

Je metrum dvou čtvrtové?

Je druhý hlas o tercii níž než hlas první?

Zdroj: vlastní

Po třetím poslechu žáci vyplní poslední cvičení a naučíme se písničku dvojhlasně zpívat.

Diskuze

V počáteční části diskuze se zaměřím na výsledky a zhodnocení průběhu výzkumu. Na úvod musím říci, že jsem očekávala podobné výsledky výzkumu, jako ty, které odhalilo testování, neboť pokud žáci procvičují jakékoliv učivo svědomitě a pravidelně, dochází většinou ke zlepšení výsledků a jejich dovedností. Při porovnávání závěrů jsem zjistila, že u jedné otázky došlo ke zlepšení až o 57,5 %, což je značný nárůst. U žádné z otázek nebyl posttest horší než pretest. Došlo tedy ke zlepšení úrovně poslechových dovedností v rámci celé třídy. Neočekávala jsem až takové zlepšení, protože práce s vybranou třídou je velmi náročná, a to z důvodu, že několik žáků má výukové nebo výchovné problémy. Vzhledem k tomu, že tuto třídu učím na český jazyk vidím, jak obtížné je u některých žáků dojít k určitému zlepšení nebo pochopení nového učiva. Obecně spatřuji problém (nejen já, ale i ostatní kolegové, kteří ve třídě učí) v tom, že třída je málo motivovaná k lepším výsledkům, nezáleží jim na výsledných známkách ani na tom, zda se naučí další nové informace pro svůj lepší pocit.

Při společné diskuzi se žáky jsem se na počátku výzkumu dozvěděla, že poslechové činnosti a poslech v hodinách hudební výchovy u většiny z nich není vůbec oblíbený. Jako hlavní důvod uváděli odpor ke klasické hudbě, protože jejich preference hudby je zcela odlišná. Shodli se ale na tom, že z důvodu výzkumu dají šanci pracovním listům i ukázkám, které jim v rámci výzkumu pustím. I když byly občas prvotní reakce na poslouchanou skladbu negativní, snažili se vyplnit pracovní listy podle pokynů. Příjemně mě pak ke konci výzkumu překvapilo, když jsme si v rámci představování jednotlivých stylů a žánrů hudby pouštěli ukázky a žáci dokázali konstruktivně hodnotit různé hudební skladby a užívali hudebně výrazové prostředky, které jsme analyzovali v rámci pracovních listů. I přes to, ale bohužel nenašli cestu ke klasické hudbě starších autorů. Napadla mě alternativa mezi moderní a klasickou hudbou ve formě známých znělek a melodií filmové hudby, které hraje orchestr. Musím uznat, že u testované třídy byla filmová hudba vnímaná spíše kladně, a proto pro další ročníky při poslechových činnostech budu tento styl zařazovat.

Závěrem nutno říci, že výsledky výzkumu velmi ovlivňuje složení třídy, předešlé zkušenosti žáků, jejich temperament, povahové rysy, umění naslouchat, pozornost i pracovní nasazení. Takže vykonávat výzkum s jiným testovaným vzorkem, byly by výsledky jiné. I když pevně věřím, že cíleným procvičováním i třeba za použití mnou vytvořených pracovních listů se poslechové dovednosti žáků mohou zlepšit.

Při výběru tématu a počátečním průzkumu jsem narazila na již napsanou diplomovou práci na stejné téma, které jsem chtěla však pojmout jinak. Co se týká teoretických poznatků v oblasti poslechových činností, naše zjištění jsou dosti podobná, neboť se tato oblast nevyvíjí příliš dynamicky. Podobné jsou i použité zdroje, avšak práce zmíněná diplomová práce neobsahuje výzkum, nýbrž vytvoření pracovních listů a zásobníku her. Závěrem nutno říci, že jsem nenašla nějaký obdobný výzkum, se kterým bych mohla porovnat výsledky. Nedohledala jsem, že by v této době vznikly nějaké nové, moderní publikace na toto téma, pojímající ho více aktuálněji než starší metodiky.¹⁴⁸

Po dokončení výzkumu chci vytvořit seznam doporučených skladeb pro další ročníky druhého stupně i pracovní listy, a také vyzkoušet vytvořené pracovní listy s dalšími sedmými ročníky, které budu na hudební výchovu učit a porovnávat výsledky s výzkumem k diplomové práci. Stálou výzvou je pro mě kompromis mezi moderní mladou generací a klasickou hudbou, která není u nich příliš oblíbená.

¹⁴⁸ HANZELKOVÁ, Jana. Poslechové činnosti v hudební výchově na 2. stupni ZŠ: diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra hudební výchovy, 2018. 67 s., 9 s. příl. Vedoucí diplomové práce Mgr. Daniela Taylor, Ph.D.

Závěr

Diplomová práce *Poslech a poslechové činnosti v hodinách hudební výchovy na druhém stupni základní školy* pojednává o tom, jak realizovat poslechové činnosti v rámci hodin hudební výchovy, jaký rozdíl je mezi aktivním a pasivním poslechem a co lze v poslouchaných skladbách analyzovat. Práce se také zaměřuje na psychologický dopad hudby na člověka a na to, jak dokáže ovlivnit prožívání jedinců. Dále pojednává o hudební výchově v současnosti a jednotlivých složkách hodin.

Při psaní diplomové práce jsem se utvrdila v tom, že jsem si vybrala téma, které mě opravdu zajímá a chtěla jsem vědět, jak vést kvalitní a smysluplné poslechové činnosti, ačkoliv jsem narazila na řadu úskalí. Asi největší problém spočíval v tom, že literatura a zejména metodiky věnované hudební výchově jsou velmi zastaralé. V roce 2005 byl zaveden Rámcový vzdělávací program, podle kterého se v současné době učí, neboť se neustále modernizuje a upravuje. Metodiky, které se mi však dostaly do rukou při psaní diplomové práce jsou mnohem starší, a tak nejsou v tomhle ohledu příliš aktuální. Tentýž problém je v oblasti učebnic hudební výchovy pro žáky druhého stupně základní školy, tudíž jsou učitelé odkázáni na výrobu vlastních pracovních listů dle svých potřeb a požadavků. Mě osobně ale velmi baví vypracovávat pracovní listy a graficky je upravovat tak, aby se žákům na první pohled líbily a byly pro ně atraktivní. Tuto moji zálibu jsem využila při vytváření sedmi pracovních listů pro výzkum. Snažila jsem se najít kompromis mezi staršími metodikami a modernějším pojetím hudební výchovy, která se řídí očekávanými výstupy z RVP.

V průběhu výzkumu jsem zjistila, že poslechové činnosti nejsou většinou u žáků příliš oblíbenou aktivitou. V rámci výzkumu jsem na začátku psaní diplomové práce formulovala dva cíle, a to zjistit na jaké úrovni jsou žáci v oblasti poslechových činností na počátku 7. ročníku, a zda cíleným a pravidelným procvičováním lze zlepšit jejich poslechové dovednosti. Oba tyto cíle se podařilo naplnit díky vyhodnocení pretestu a procvičování, kdy jsme po dobu školního roku každý měsíc poslouchali jednu skladbu z vytvořeného seznamu. Výsledky úspěšnosti jsou zřejmé na základě vyhodnocení stejného testu, jako na počátku testování a porovnání výsledků.

Na poslechové činnosti se musí učitel důkladně připravit, stanovit si cíle a vybrat skladby, na kterých je bude se žáky realizovat. Proto spatřuji jako velký přínos, že v rámci psaní diplomové práce jsem si sama pro sebe, a také pro ostatní učitele hudební výchovy, kteří budou pracovní listy používat, vytvořila materiály k využití v rámci celého roku v 7. ročníku.

Seznam použitých zdrojů

DANIEL, Ladislav. *Metodika hudební výchovy: [know how bučitele hudební výchovy]*. 2. vyd. Ostrava: ISBN: 80-7067-098-3.

DUŠEK, Bohumil. *Úvod do hudební psychologie*. Vyd. 1., Plzeň: Pedagogická fakulta v Plzni, 1972.

FUKAČ, Jiří. TESAŘ, Stanislav. VEREŠ, Jozef. *Hudební pedagogika: koncepce a aplikace hudebně výchovných idejí v minulosti a přítomnosti*. Vyd. 1., Brno: Masarykova univerzita, 2000. ISBN: 80-210-2458-5.

FRANĚK, Marek. *Hudební psychologie*. Vyd. 1., Praha: Univerzita Karlova, 2009. ISBN: 80-246-0965-7.

GERLICOVÁ, M. *Muzikoterapie v praxi*. Vyd. 2., Praha: Grada, 2021, ISBN: 978-80-247-4581-7.

HOLAS, Milan. *Hudební pedagogika v profesionální hudební výchově. Knižnice Metodického centra HAMU*. Praha: Akademie múzických umění, Hudební fakulta, 1995. ISBN: 80-85883-08-2.

HOLAS, Milan. *Psychologie hudby v profesionální hudební výchově*. Vyd. 3., Praha: Akademie múzických umění v Praze, 1998. ISBN: 80-85883-27-9.

KANTOR, J., LIPSKÝ, M., WEBER, J. *Základy muzikoterapie*. Vyd. 1., Praha: Grada, 2009. ISBN: 978-80-247-2846-9.

Kolektiv autorů. *Lidské tělo: srozumitelný a zevrubný průvodce po strukturách a funkcích lidského organismu*. Vyd. 2., Bratislava: Gemini, 1991. ISBN: 80-7181-093-2.

Kolektiv autorů. *Lidské tělo: vývoj člověka, jak pracuje lidské tělo, zdraví a nemoc, o duševním zdraví*. Vyd. 2., Praha: Albatros, 1988.

PECHÁČEK, Stanislav. *Praktické úkoly z didaktiky hudební výchovy pro 1. stupeň ZŠ*. Praha: Karolinum, 1991. ISBN: 80-7066-459-2.

POLEDŇÁK, Ivan a FUKAČ, Jiří. *Úvod do studia hudební vědy*. 3., (nezměň. 2.) vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. ISBN: 80-244-1257-8.

RVP 2021 – tištěná verze

SEDLÁK, František. *Psychologie hudebních schopností a dovedností*. Vyd. 1., Praha: Editio Supraphon, 1989. ISBN: 80-7058-073-9.

SCHNIERER, Milan. *Společenské funkce hudby*. Vyd. 1., České Budějovice: Pedagogická fakulta JU České Budějovice, 1995.

SYROVÝ, V. *Hudební akustika*. Vyd. 1., Praha: Akademie múzických umění, 2003. ISBN: 80-7331-901-2.

SYROVÝ, V. *Malý slovník základních pojmů z hudební akustiky a hudební elektroniky*. Vyd. 1., Praha: Akademie múzických umění, 2001. ISBN: 80-85883-80-5.

ŠPAČEK, A. *Vybrané kapitoly z hudební akustiky*. Vyd. 1., České Budějovice: Ediční středisko PF ČB, 1990.

VÁŇOVÁ, Hana a SKOPAL, Jiří. *Metodologie a logika výzkumu v hudební pedagogice*. 3., aktualizované vydání. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017. ISBN: 978-80-246-3621-4.

VOBORNÍK, Bohumil., SCHNIERER, Miloš. *Didaktika hudební výchovy na 1. stupni základní školy*. Pedagogická fakulta v Českých Budějovicích, Katedra hudební výchovy, 1982.

ZELEIOVÁ, J. *Muzikoterapie: východiska, koncepty, principy a praktická aplikace*. Vyd. 1., Praha: Portál, 2007. ISBN: 978-80-7367-237-9.

Elektronické zdroje

Edu.cz. Online. Edu.cz. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>. [cit. 2024-06-22].

NPI. Online. METODICKÝ PORTÁL RVP.CZ. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10647>. [cit. 2024-06-09].

Národní ústav pro vzdělávání. Online. Dostupné z: <https://archiv-nuv.npi.cz/t/rvp.html>. [cit. 2024-06-09].

NPI. Online. METODICKÝ PORTÁL RVP.CZ. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10647>. [cit. 2024-06-09].

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2017. 166 s. Dostupné z WWW:

http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2017_verze_cerven.pdf

Vokální hudba. Online. CoJeCo.cz. 2000, 2005. Dostupné z:

<https://www.cojeco.cz/vokalni-hudba>. [cit. 2024-06-25]

Zdroje k ukázkám

<https://www.youtube.com/watch?v=SD7rEcLi-Bc>

<https://www.youtube.com/watch?v=nr3XuZV9Bmk>

<https://www.youtube.com/watch?v=awyv8ZS5MeE>

<https://www.youtube.com/watch?v=76APELKygio>

<https://www.youtube.com/watch?v=JTc1mDieQI8>

<https://www.youtube.com/watch?v=9cNQFB0TDfY>

<https://www.youtube.com/watch?v=rEG0ihjqO9w>

<https://www.youtube.com/watch?v=QmRSIXmXB3k>

<https://www.youtube.com/watch?v=pj8lzGMsewk>

https://www.youtube.com/watch?v=UswURqG_c5M

<https://www.youtube.com/watch?v=HS53u2DHD0Y>

Seznam obrázků

Obrázek 1.: Vokální x instrumentální hudba	s. 55
Obrázek 2.: Pracovní list č. 1 – úkol č. 1	s. 56
Obrázek 3.: Pracovní list č.1 – úkol č. 2	s. 56
Obrázek 4.: Pracovní list č. 2 – úkol č. 1	s. 59
Obrázek 5.: Pracovní list č. 2 – úkol č. 2	s. 59
Obrázek 6.: Pracovní list č. 2 – úkol č. 3	s. 60
Obrázek 7.: Pracovní list č. 3 – úkol č. 1	s. 61
Obrázek 8.: Pracovní list č. 3 – úkol č. 2	s. 62
Obrázek 9.: Pracovní list č. 3 – úkol č. 3	s. 63
Obrázek 10.: Malá písňová forma	s. 65
Obrázek 11.: Pracovní list č. 4 – úkol č. 1	s. 66
Obrázek 12.: Pracovní list č. 4 – úkol č. 2	s. 67
Obrázek 13.: Pracovní list č. 4 – úkol č. 3	s. 67
Obrázek 14.: Rozlišení sborů a lidských hlasů	s. 69
Obrázek 15.: Pracovní list č. 5 – úkol č. 1 a 2	s. 70
Obrázek 16.: Pracovní list č. 5 – úkol č. 3 a 4	s. 70
Obrázek 17.: Dynamická znaménka a strunné nástroje	s. 73
Obrázek 18.: Pracovní list č. 6 – úkol č. 1	s. 73
Obrázek 19.: Pracovní list č. 6 – úkol č. 2	s. 74
Obrázky 20.: Pracovní list č. 6 – úkol č. 3	S. 74
Obrázek 21.: Pracovní list 7 – úkol č. 1	s. 76
Obrázek 22.: Pracovní list 7 – úkol č. 2 a 3	s. 77

Seznam tabulek

Tabulka 1.: Srovnání pretestu a posttestu 1. otázka	s. 50
Tabulka 2.: Srovnání pretestu a posttestu 2. otázka	s. 51
Tabulka 3: Srovnání pretestu a posttestu 3. otázka	s. 51
Tabulka 4.: Srovnání pretestu a posttestu 4. otázka	s. 52
Tabulka 5.: Srovnání pretestu a posttestu 5. otázka	s. 52
Tabulka 6.: Srovnání pretestu a posttestu 4. otázka	s. 53

Seznam grafů

Graf 1.: Porovnávání výsledků pretestu a posttestu	s. 53
--	-------

Seznam příloh

Příloha č. 1 Pretest a posttest

Příloha č. 2 Pracovní list – Habanera

Příloha č. 3 Pracovní list – Naše cesty

Příloha č. 4 Pracovní list – Měsíční sonáta

Příloha č. 5 Pracovní list – Esmeralda

Příloha č. 6 Pracovní list – Proč bychom se netěšili

Příloha č. 7 Pracovní list – Čtvero ročních dob (Jaro)

Příloha č. 8 Pracovní list – Kdyby byl Bavorov

Přílohy

Příloha č. 1 Pretest a posttest

Pretest k diplomové práci

Milí žáci,

jmenuji se Ludmila Čáblová a jsem studentkou PF JČU, kde studuji obor HV-ČJ. Blížím se ke konci studia, a s tím je neodmyslitelně spjata psaní diplomové práce. Téma, které jsem si vybrala a které mě opravdu zajímá je poslech hudby v hodinách hudební výchovy. Součástí diplomové práce je výzkum, ke kterému potřebuji Vaši pomoc. Naše spolupráce začne vyplněním krátkého pretestu, ve kterém ověřím vaše znalosti a cit při poslechu ukázek. Test bude anonymní, tak se prosím nebojte odpovídat podle svého uvážení.

Velice Vám děkuji za spolupráci.

1. Napiš, jak se mění dynamika v průběhu skladby.
2. Jaké slyšíš v ukázce hudební nástroje?
3. Napiš, jak na tebe ukázka působí. Co může hudba znázorňovat?
4. Opakuje se nějaká melodie vícekrát? Pomocí počítače a nahrávky (odkaz je v google učebně) napiš čas, kdy zaznívá hlavní téma.
5. Na kolik dob trvá jeden takt? O jaký tanec se jedná?
6. Kolik ženských hlasů zazní v ukázce? Umíš je pojmenovat?

Jméno: _____

Poslech: č. _____

HABANERA - GEORGE BIZET

- 1 a. Zavři oči a poslouchej ukázkou.
b. Popiš, jaký obraz jsi při poslechu viděl (např. do jaké krajiny ses dostal a na jaké místo, jaké lidi jsi viděl, co dělali)
Pokud ti více vyhovuje kreslení – namaluj obrázek.

- 2 a. Pozorně poslouchej skladbu a zakroužkuj slova, která podle tebe nejvíce vystihují náladu skladby?

VESELÁ	POMALÁ	RYCHLÁ	SMUTNÁ
VÁŽNÁ	CHLADNÁ	SLAVNOSTNÍ	TRUHLIVÁ
NĚŽNÁ	RÁZNÁ	BOUŘLIVÁ	LASKAVÁ

- b. Dopiš další přídavná jména, která bys doplnil ty.

- c. Vyber možnost, která nejvíce odpovídá ukázce:

VOKÁLNÍ INSTRUMENTÁLNÍ VOKÁLNĚ-INSTRUMENTÁLNÍ

Zdůvodni svoji odpověď.

Jméno: _____

Poslech: č. _____

NAŠE CESTY - MAREK ZTRACENÝ

1 a. Posad' se do pohodlné pozice, zavři oči a poslouchej ukázkou.

b. Jaké pocity v tobě písnička vyvolává?

2 Doplň chybějící slova do textu.

Naše cesty _____

a nebo klikatý.

_____ bude dobrý

jsme jenom já a ty.

Křičíš, že _____,

že nejsme ztracený.

Za _____, za deště,

stále jsme to my.

my dva jsme jen jedno.

3 Poslední poslech s videoklipem.

O jaké historické události píseň pojednává?

Napiš příběh o tom, co asi prožívají mladí lidé ve videoklipu.

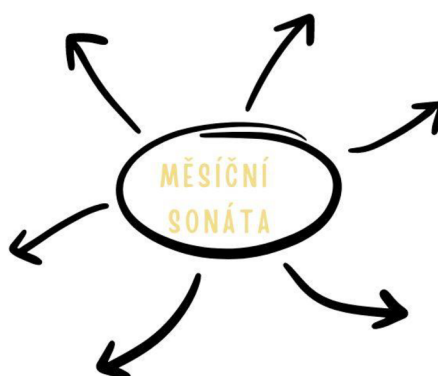
Jméno: _____

Poslech: č. _____

MĚSÍČNÍ SONÁTA - L. VAN BEETHOVEN

- 1 a. Zaposlouchej se do Beethovenovi Měsíční sonáty.
- b. Piš slova, která tě napadnou po 1. poslechu.

- 2 a. Při poslouchání se zaměř na melodii.
- b. Vyber slova, která nejvíce vystihují melodii ukázky?

NĚŽNÁ	HRAVÁ	DIVOKÁ	SKOTAČIVÁ
BOUŘLIVÁ	NEKLIDNÁ	KLIDNÁ	SLAVNOSTNÍ
ZASNĚNÁ	VELKOLEPÁ	VÁŽNÁ	JEDNOTVÁRNÁ

- 3 a. Opakuje se nějaká melodie ve skladbě vícekrát?
Pokus se si tuto melodii zapamatovat a zazpívat ji spolužákům.
- b. L. van Beethoven pojmenoval skladbu Měsíční sonáta.
Souhlasíš se skladatelem nebo by se ti k ní více hodil jiný název?

Jméno: _____

Poslech: č. _____

ESMERALDA - F. MATĚJ HILMAR

- 1** Zaposlouchej se pozorně do hudební ukázky.
Můžeš se pohupovat do rytmu.
Jaký společenský tanec ti to připomíná?

- 2** Myšlenková mapa

Odpovídej na otázky:

- instrumentální x vokální hudba
- tempo stále x měnící se
- na kolik dob je jeden takt
- jaké hudební nástroje slyšíš v ukázce

- 3** Urči formu ukázky - společný poslech se zastavováním

- 4** Úkol na závěr:
společný nácvik tance

Jméno: _____

Poslech: č. _____

PROČ BYCHOM SE NETĚŠILI - B. SMETANA

- 1 Poslouchej pozorně skladbu a vyber jednu z možností:

VOKÁLNÍ INSTRUMENTÁLNÍ VOKÁLNĚ-INSTRUMENTÁLNÍ

- 2 a. Kolik hlasů zpívá v této ukázce? (napoví ti noty)

b. Pojmenuj jednotlivé hlasy.

- 3 Odpověz na otázky: A/N

Mění se tempo?

Je rytmus pravidelný?

- 4 Vyber z možností. Jaká přídavná jména nejvíce vystihují tempo skladby.

POMALÉ MÍRNÉ KLIDNÉ POCHODOVÉ ŽIVÉ DIVOKÉ

- 5 Úkol na závěr:

nauč se skladbu zazpívat

Jméno: _____

Poslech: č. _____

ČTVERO ROČNÍCH DOB (JARO) - A. VIVALDI

- 1** a. **Sed' jako na koncertě a poslouchej část JARO.**
b. **Vystihuje podle tebe ukázka jaro?**
Jakou krajinu sis představil při poslechu? Jaká zvířata? (nakresli nebo napiš)

- 2** **V ukázce jsou výrazné změny hlasitosti neboli dynamika.**
Když uslyšíš:
FORTE - POSTAV SE
MEZZOFORTE - SEDNI SI
PIANO - DŘEPNI SI

- 3** a. **Jaké hudební nástroje slyšíš v ukázce?** (vyber jednu z možností)
STRUNNÉ KLÁVESOVÉ

STRUNNÉ SMYČCOVÉ

STRUNNÉ DRNKACÍ

b. **Uved' název nástroje, který hraje v ukázce?**

Jméno: _____

Poslech: č. _____

KBYBY BYL BAVOROV

- 1** a. Poslouchej pozorně skladbu.
b. Přiřaď žánr k ukázce. (vyber jednu možnost)

Lidová hudba

Klasická hudba

- c. Vyber správnou možnost. Píseň je:

Jednohlasá

Dvojhlasá

- 2** a. Poslouchej skladbu a zaměř se na harmonické změny. V notách si udělej značky, kdy se mění akordy. Pomohou si noty.

1. Kdy - by byl Ba - vo - rov, co sou Vod - ňa - ny,
dal bych ti hu - bič - ku na o - bě stra - ny.

A - le že je za vo - dou, za vo - dič - kou stu - de - nou,

ne - dám ti, má mi - lá, a - ni je - di - nou.

- b. Určete tóniku, dominantu a subdominantu.

- 3** Odpověz na otázky AxN: (pokud je odpověď ne - oprav větu)

Je každý takt na 3 doby?

Je metrum dvou čtvrtové?

Je druhý hlas o tercii níž než hlas první?

